

343.1(481)
H12a

DEN NORSKE STRAFFEPROCES

PAA GRUNDLAG AF

JURYLOVEN

ALMENFATTELIG FREMSTILLET

VED

FRANCIS HAGERUP
PROFESSOR

KRISTIANIA

H. ASCHEHOUG & CO.'S FORLAG

1890

DEN NORSKE STRAFFEPROCES

PAA GRUNDLAG AF

JURYLOVEN

ALMENFATTELIG FREMSTILLET

VED

FRANCIS HAGERUP
PROFESSOR

~~UTENRIKSDEPARTEMENTETS BIBLIOTEK
JURIDISKE AFDELING~~

Nasjonalbiblioteket
Depotbiblioteket

KRISTIANIA

H. ASCHEHOUG & CO.'S FORLAG

1890

343.1(481)

H 12a

Nasjonalsbiblioteket
Depotbiblioteket

DET MALLINGSKE BOGTRYKKERI.

Forord.

Foranledningen til dette lille skrifts udgivelse har været en dobbelt. Ved udarbejdelsen af den af Rigsadvokat Getz og nærværende skrifts forfatter besørgede udgave af straffeprocessloven med oplysende anmærkninger havde vi under overveielse at ledsage den med en kortfattet fremstilling af lovens grundsætninger og system. Denne plan maatte opgives, væsentlig fordi vi ansaa det magtpaaliggende at paaskynde den nævnte udgave saaledes, at den kunde foreligge for offentligheden, inden loven traadte i kraft. Hermed troede jeg imidlertid ikke overhovedet at burde opgive tanken om at udarbejde en saadan fremstilling. At der blandt praktiske jurister føltes trang hertil, har jeg haft rig anledning til at erfare; og jeg har ogsaa tænkt mig, at en kort oversigt over lovens grundregler for de juridiske studerende, der sandsynligvis endnu i flere aar vil savne en hensigtsmæssig trykt lærebog, vilde kunne tjene som en passende indledning til studiet af straffeprocessen ved siden af universitetsforelæsningerne.

Den anden foranledning til skriftets udgivelse er de talrige henvendelser, jeg har faaet fra ikke-jurister om veiledning til forstaaelse af den nye lov.

Som en naturlig følge af, at loven kalder lægmænd til deltagelse i retspleien, har den ogsaa vakt interesse i videre kredse end almindelige love, ligesom et mere udbredt kjendskab til den nye retspleies hovedtræk ogsaa udenfor juristernes kreds af samme grund maa siges at være i høi grad ønskelig. Af hensyn hertil har jeg i saa vidt udstrækning, som det lod sig gjøre, søgt at efterkomme de anmodninger, der har været rettede til mig, om at holde populære forelæsninger over loven. Det har imidlertid været mig umuligt at efterkomme alle de henvendelser af denne art, som jeg har modtaget. Jeg har da troet ved et skrift som nærværende ogsaa at kunne møde det behov, som ved disse anmodninger er kommet til udtryk.

Under forsøget paa i et og samme skrift at forene begge de her fremhævede hensyn er, som det let vil kunne forstaaes, det sidste blevet væsentlig bestemmende baade for fremstillingen og stoffets anordning. Der kunde ikke være tale om at lægge an paa fuld videnskabelig exakthed, naar fremstillingen skulde blive saa kortfattet og letlæst, at den kunde tilegnes ogsaa uden juridiske forudsætninger. Om derved skriftet helt har tabt sin interesse for de juridiske læsere, maa jeg overlade disse at afgjøre.

1ste kapitel.

Indledning.

§ 1.

Lovens omraade.

Lov om rettergangsmaaden i straffesager af 1ste juli 1887 eller — som dens populære navn er bleven — juryloven har fra 1ste januar 1890 indført nye regler for behandlingen af «alle spørgsmaal om straf, som ikke i medfør af lovgivningen afgjøres uden søgsmaal eller henhører under rigsret eller krigsret» (lovens § 1). Uden søgsmaal afgjøres i det væsentlige kun idømmelse af straf for rettergangsforseelser (usømmelig adfærd i retten o. lign.). De vigtigste undtagelser, som loven har gjort fra sin virkekreds, er saaledes rigsretssagerne, for hvilke reglerne fremdeles findes i grundlovens §§ 86 og 87 samt rigsretsreglementet af 18de septbr. 1815, og krigsretssagerne, for hvis behandling endnu hovedkilden er krigsretsinstruktionen af 9de marts 1683^{*)}. Under rigsret hører embedsforbrydelser, begaaede af statsraadets og storthingets medlemmer.

^{*)} En ny lov om den militære retspleie er under udarbeidelse.

Hvilke sager der hører under krigsret, findes bestemt i lovens § 5, hvoraf særlig mærkes, at enhver af en militær person begaaet forbrydelse i krigstid hører for krigsret, men i frædstid kun de egentlig militære forbrydelser.

For det omraade, som loven saaledes behersker, er den udtømmende, det er, den ophæver alle ældre bestemmelser om straffeprocessen, forsaavidt de ikke udtrykkelig er opretholdte. Dette sidste er tilfældet med de for sagsbehandlingen i høiesteret gjældende regler (§ 389).

§ 2.

Lovens ledende principer.

Man har ved den populære benævnelse juryloven givet udtryk for, hvad man har anset for det væsentligste ved reformen: indførelse af juryinstitutionen. Som det vil fremgaa af den i den følgende § givne oversigt over reformens historie, er det utvivlsomt nok, at hele lovens tilblivelse skyldes bestræbelserne for denne institutions gennemførelse. Den er imidlertid i sig selv hverken den eneste eller engang den mest gennemgribende i den række forandringer af principiell betydning, som loven vil medføre. I virkeligheden kan det uden overdrivelse siges, at der — bortset fra statsforfatningsrettens omraade — ei nogensinde her i landet er udkommen nogen lov af saa indgribende art, — nogen lov, der paa sit omraade betegner et saa bestemt brud med den ældre ret og i en saa fremtrædende grad

berører baade de praktiske juristers indøvede, fagmæssige rutine, de fordringer, der stilles til udøvelsen af deres kald, og almenhedens tilvante forestillinger. Selv Kristian den femtes norske lov af 1687 — den mest omfattende af alle vore love — betegner intetsteds et saadant brud, men slutter sig paa alle hovedomraader til det bestaaende, som den kun samler og nærmere regulerer.

Berettigelsen af disse udtalelser vil blive klar, naar vi noget nærmere betragter de hovedgrundsætninger, hvorpaa den kriminelle retspleies ordning beror.

Anklage- og undersøgelsesprincip.

Al rettergang har til opgave at yde retskrav anerkjendelse og haandhævelse gennem statens domstole: i den borgerlige rettergang (civilprocessen) er det de privates krav paa opretholdelsen af sine rettigheder, i straffeprocessen er det statens krav paa at se lov- brydere straffet, der søges haandhævet. I begge tilfælde har domstolen den opgave at skaffe retten paa sin plads og bekjæmpe uretten. Men i den maade, hvorpaa denne opgave opfyldes, er der en væsentlig forskjel: I den borgerlige rettergang, hvor udelukkende private interesser staar paa spil, kan domstolene helt overlade parterne selv at fremstille det faktiske forhold saaledes, som de selv vil. Staten har ingen interesse i at skaffe sandheden til sin ret mod de nærmest interesseredes egen vilje. Derfor er parternes vedtagelser og indrømmelser bindende for retten: et forhold, hvis

tilværelse parterne selv har indrømmet, maa dommeren lægge til grund for sin dom, hvor overbevist han end maatte være om det indrømmedes uoverensstemmelse med virkeligheden. I straffeprocessen dreier det sig derimod om en offentlig interesse: statsamfundet har en interesse ligesaavel deri, at den uskyldige ikke dømmes, som deri, at den skyldige faar sin straf. Og den kan derfor ligesaa lidt rolig se paa, at den tiltalte lader sig en straf overgaa, der ikke er fortjent, som den — ialfald i de regelmæssige tilfælde af straffeforfølgningen — kan lade det ske, at en skyldig gaar fri paa grund af manglende iver fra anklagens side. Derfor maa enhver straffeprocess lægge an paa, at dommen bliver bygget paa den virkelige sandhed; og dens første opgave for denne rettergangs ordning maa bestaa i at skabe saa stærke garantier som muligt for, at denne sandhed findes. I saa henseende opviser den historiske udvikling af straffeprocessen to væsentlig forskjellige former, hvorigjennem denne opgave har været søgt realiseret, og som man har betegnet med udtrykkene undersøgelses- eller inkvisitionsproces og anklageproces.

Undersøgelsesprocessen hviler paa den opfatning, at sandheden lettest vil komme for dagen, naar dommeren selv, om fornødigedes, umiddelbart satte straffeforfølgningen i gang og i ethvert fald ledede undersøgelsen og direkte udfoldede al sin energi for at samle de fornødne beviser og særlig for at beseire tiltaltes bestræbelser for at fortie eller undertrykke sandheden. Uvilkaarlig kom derved undersøgelsesprocessen til at søge sin hovedopgave i at fremkalde tilstaaelse, en

opfatning, hvis udskeielser fremtræder i adgangen til at fremkalde en saadan ved legemlige pinsler (tortur), og hvis mere maadeholdne udtryk endnu i vort aarhundrede viser sig i bestræbelsen for at øve det stærkest mulige moralske tryk paa tiltalte.

Anklageprocessen hviler paa den betragtning, at en person, der baade skal være anklager og dommer, baade skal samle beviserne og bedømme disses vægt, baade paa en maade skal ialfald aandelig kjæmpe med tiltalte og afgjøre, hvem der er seierherre i denne kamp, umulig kan bevare den sindsro, koldblodighed og upartiskhed, som er den første betingelse for evnen til at afsige en retfærdig dom, hvilket da ogsaa den historiske erfaring tilfulde har bekræftet. Anklageprocessen kræver, at dommeren ~~k~~nn skal være dommer, hverken anklager eller inkvirent. Han skal ikke træde i virksomhed uden efter begjæring af en særskilt til forbrydelsens paa-tale kaldet offentlig myndighed eller af en privatmand, og han skal faa sig det materiale, hvorpaa han skal bygge sin dom, forelagt gjennem en virksomhed, der væsentlig udfoldes paa den ene side af anklagens repræsentant, paa den anden side af tiltalte og hans forsvarer, og ved hvilken dommeren kun indtager en kontrollerende stilling. Ogsaa anklageprocessen er en undersøgelse efter sandheden, men en undersøgelse, hvilende paa den grundtanke, at sandheden bedst kommer til sin ret, naar den, der skal bedømme den, faar sagen belyst fra begge sider, ganske som det for den, der vil danne sig en mening om videnskabelige, religiøse, politiske spørgsmaal, kan være den bedste vei hertil at lade repræsen-

tanter for modsatte synsmaader udvikle og begrunde sine anskuelser.

Anklageprocessen søger saaledes sin berettigelse i dens formodede større evne til at fremme sandhedens erkjendelse, og kun deri. Den er ikke direkte motiveret ved nogen bestæbelse for at beskytte den tiltalte som saadan. Er anklageprocessen det bedste middel til at komme efter tiltaltes skyld eller uskyld, saa vil den vistnok være til gavn for den uskyldig tiltalte, men det modsatte for den skyldige. Imidlertid er det klart, at tiltaltes stilling i begge procesformer vil være en væsentlig forskjellig; og heri har man ofte seet dens største eiendommelighed ved denne modsætning: I undersøgelsesprocessen er tiltalte væsentlig et undersøgelsesobjekt: gjenstand for dommerens inkquisition ganske som ethvert andet bevismiddel og med den samme pligt som andre personer, der afhøres, til at bidrage til sagens oplysning. I anklageprocessen indtager han en parts stilling. Han har ingen pligt til at forklare sig, men en ret til at medvirke ved sagens oplysning og forebringe, hvad han finder nødvendigt. Naar man saaledes taler om tiltalte og anklageren som parter i straffeprocessen, maa man imidlertid vel erindre, at der her aldrig kan være tale om nogen fuld og ubetinget ligestilling mellem parterne saaledes som i en borgerlig rettergang. Denne ligestilling forrykkes paa den ene side til skade for tiltalte derved, at den offentlige anklagemyndighed nødvendigvis i henseende til de midler, der staar til dens raadighed, har en naturlig overlegenhed over tiltalte, og at denne,

om han end ingen pligt har til direkte at bidrage til sagens oplysning, dog ikke kan tillades ubindret at søge sandheden fordunklet eller unddrage sig straffeforfølgningen. Til at forhindre dette maa endog magtmidler kunne anvendes mod ham, af hvilke det mest vidtgaaende er adgangen til at berøve ham friheden. Til gunst for tiltalte forrykkes parternes ligestilling dels derved, at enhver tvivl nødvendigvis maa løses til hans, ikke til anklagens fordel, dels derved, at den offentlige paatalemyndighed ikke ensidig skal forfølge anklagens interesser: den skal repræsentere det offentliges interesse i straffeforfølgningen overhovedet, og denne vilde, som før fremhævet, lide ligesaa meget ved en uskyldigs domfældelse som ved en skyldigs frifindelse. Derfor skal paatalemyndigheden ikke undlade at fremskaffe beviser, der er til gunst for tiltalte. Det er endog intet med dens stilling uforenligt at nedlægge paastand paa frifindelse eller paaanke en fældende dom.*)

I vort land har vi aldrig — saaledes som i de europæiske fastlandsstater — havt undersøgelsesproces i dens mest udprægede skikkelse. Dette hænger dog ikke sammen med nogen bevidst foretrukken af anklageprocessens foran fremhævede grundtanker, men med den sildige anerkjendelse, der i vor ret blev statens interesse i straffeforfølgningen til del. Oprindeligt er det overalt den fornærmedes egen sag at forfølge fornærmeren. Forsaavidt nogen forfølgingsret tilkommer staten eller dens overhoved, er det væsentlig i kraft

*) Jfr. Straffeprocessl. § 379, 3die led.

af en rent privatretslig hjemmel: kravet paa andel i pengestraffene. Saalænge denne opfatning var den raadende, var det klart, at der overhovedet ingen væsensforskjel kunde fremtræde mellem den borgerlige og den kriminelle retspleie. Og saaledes finder vi endnu i Kristian den femtes norske lov (1687) fuldstændig desamme regler for begge procesformer. Endnu langt ind i forrige aarhundrede ser vi statens andel i straffeforfølgningen betragtet fra et fiskalt standpunkt. Da dette lidt efter lidt gav plads for en korrektere opfatning af statens opgaver, trængte ogsaa inkvisitoriske elementer ind. Paa fastlandet var den vaagnende erkjendelse af, at straffeforfølgningen er et statsformaal, væsentlig under kirkelig indflydelse bleven forbunden med undersøgelsesprocessen: At staten har den opgave at opdage og forfølge forbryderne, blev ensbetydende med, at domstolene som saadanne var kaldede til at realisere den. Og denne opfatning blev heller ikke helt fremmed for vor ret. Da den imidlertid kom til os saa forholdsvis sent, var de under andre forhold dannede procesformer allerede saa fæstnede, at undersøgelsesprocessen aldrig formaaede at trænge igjennem.

Den offentlige paatalemyndighed har til alle tider hos os i det væsentlige været adskilt fra domstolene og henlagt under særegne embedsmænd. Selve hovedforhandlingen har altid været ordnet som en forhandling mellem anklageren paa den ene side og tiltalte paa den anden side, under hvilken sagens oplysning fortrinsvis ligger i disse parters haand, medens retten kun har det subsidiære tilsyn med, at parternes

virksomhed intet lader tilbage at ønske i henseende til fuldstændighed. Derimod blev forhøret (den af retten foretagne undersøgelse, før tiltale er besluttet), hvilket led i straffeforfølgningen først indførtes i slutningen af forrige aarhundrede efter fremmed forbillede, helt inkvisitorisk. Det lededes udelukkende af dommeren, og sigtede indtog^e et undersøgelsesobjekts stilling uden partsrettigheder, kunde endog ved fængsel paa vand og brød tvinges til at forklare sig, en bestemmelse, der dog ophævedes ved loven af 1866, som iøvrigt i det væsentlige gjengav de i den ældre ret fastslaaede regler.

Den nye lov har nu i henseende til spørgsmaalet om anklage- eller undersøgelsesproces ikke medført nogen ligefrem principiell forandring i det bestaaende. Medens imidlertid anklageprocessen i den ældre ret saa at sige havde gjort sig selv, fremtræder den i den nye lov som et bevidst princip, hvis konsekvenser man har søgt at gennemføre overalt, hvor ingen afgjørende praktiske vanskeligheder stillede sig iveien. Saaledes er anklageprocessen i den nye lov renere og principrigtigere udviklet end i den ældre ret. Dette viser sig baade a) ved forhøret og b) ved hovedforhandlingen.

a) Loven har, som i en senere § nærmere skal paavises, af praktiske hensyn ikke troet helt at kunne opgive den inkvisitoriske form ved forhøret, og undersøgelsen ligger endnu for en væsentlig del i dommerens haand. Men en renere gennemførelse af anklageprincippet vil her for det første blive en følge af domstolsorganisationen. Saaledes som forholdet hidtil har været

vil det regelmæssig (d. e. altid paa landet samt i alle mindre byer uden egen politimester) være den samme dommer, der dømmer i første instans og leder forhøret. Den inkvisitoriske fremgangsmaade ved dette bevirker, at han i de fleste tilfælde allerede paa dette stadium vil have dannet sig en mening om sagen, ofte endog have indtaget et meget bestemt standpunkt ligeoverfor sigtede, og dette medbringer han da naturlig ogsaa til hovedforhandlingen og domsafsigelsen. Den nye lov medfører for alle større forbrydelser, at den dømmende ret (lagmandsretten) bliver beklædt af ganske andre dommere end forhørsretten, og ved de mindre forbrydelser, der paadømmes af meddomsretterne, vil den dommer, der har ledet forhøret, hvilket som hidtil vil blive den almindelige underdommer, ialfald ikke være alene om domsafsigelsen.

Af betydning er det ogsaa, at forhøret aldrig kan optages af politiet, og at saaledes paa dette punkt en skarpere grænse er trukket mellem dettes og domstolens opgave.

Af endnu større betydning for forundersøgelsens karakter er det dog, at loven, om den end fremdeles lægger forhørets ledelse helt i dommerens haand, dog allerede paa dette stadium har givet paatalemyndigheden og sigtede visse partsrettigheder, der var ukjendte i den ældre ret. Den sidste har paa ethvert trin af sagen — ikke som hidtil blot under hovedforhandlingen — ret til at lade sig bistaa af en forsvarer (lovens § 99), og i visse tilfælde skal der allerede under forundersøgelsen af det offentlige beskikkes ham en saadan

(§§ 100—101). Dog er det ham ikke tilladt at raadføre sig med forsvareren angaaende den umiddelbare besvarelse af de til ham rettede spørgsmaal. Begge parter har ogsaa under forundersøgelsen en ret til at være tilstede ved retsmøderne (§ 251), til at rette spørgsmaal til vidnerne (§ 184) og kan forlange at blive gjort bekendte med alle de mod sigtede tilveiebragte beviser. Der skal gives sigtede leilighed til at gjendrive de grunde, hvorpaa mistanken beror (§ 258). Loven har saaledes bestemt villet udelukke den i inkvisitionsprocessens traditioner begrundede fremgangsmaade, hvorefter et heldigt resultat af forhøret søgtes opnaaet netop ved at holde sigtede i uvidenhed om undersøgelsens gang og resultater og nødsage ham til at udtale sig om ting, hvis sammenhæng kun undersøgelsesdommeren, ikke sigtede kjendte.

b) For hovedforhandlingens vedkommende viser den nye lovs stærkere betoning af anklageprincippet sig væsentlig deri, at retten ligesaa lidt kan fortsætte en paabegyndt straffesag, naar paatalemyndigheden frafalder forfølgningen, som den fra først af kan træde i virksomhed uden begjæring af nogen paataleberettiget (§ 86), medens man før antog, at den reiste tiltale efter sagsanlægget ikke ensidig kunde frafalde af aktionsmyndigheden. Det kan ogsaa, som i en senere sammenhæng skal paavises, siges, at den nye lov har lagt an paa noget stærkere end den ældre ret at betone parternes virksomhed ved bevismaterialets tilveiebringelse som den principale.

Mundtlighed og skriftlighed.

Vor hidtilværende rettergang har (bortset fra høiesteret) i straffesager været, hvad den fremdeles vil vedblive at være i civile sager, skriftlig, d. e. dommen har alene kunnet grundes paa, hvad der i skrift har kunnet forelægges dommeren. Ogsaa de vidneforklaringer, der er afgivne i retten, kommer kun i betragtning, forsaavidt de er gjengivne i skrift, hvorfor det da ogsaa er ligegyldigt, om bevisførelsen er foregaaet for den person, der dømmer i sagen, eller for andre. Den nye lov gennemfører derimod for hovedforhandling (ikke for forundersøgelsen) det saakaldte mundtligheds- og umiddelbarhedsprincip eller det princip, at dommen alene kan blive til paa grundlag af forhandlinger, som mundtlig har været førte for den dømmende ret, og bevisligheder (saasom vidneforklaringer), som denne har havt anledning til selv umiddelbart at paahøre. Som i selve principets betegnelse antydet, har dette saaledes to sider, der kan tænkes adskilte. Den nuværende rettergang for høiesteret er mundtlig, men uden bevisumiddelbarhed: Forhandlingen foregaar i mundtlig fremstilling, men bevismaterialet forelægges høiesteret derved, at skrevne gjengivelser af de under sagen afgivne forklaringer oplæses.

Den tanke, hvorpaa mundtligheden og bevisumiddelbarheden hviler, og som allerede forlængst i de fleste fremmede retsforfatninger har skaffet disse principer anerkjendelse ikke blot i den kriminelle, men ogsaa i den civile rettergang, er den, at kun paa denne maade

kan stoffet blive forelagt dommeren paa en saadan maade, at en fuld og samlet oversigt — et totalindtryk — opnaaes og saaledes, at i virkeligheden alt det kommer med, der fortjener at komme i betragtning: Selv den sammvittighedsfuldeste protokoljengivelse er udsat for at farves af den protokolkerendes subjektive opfatning. Og ingen protokollation af de i retten afgivne forklaringer — den være saa fuldkommen, den være vil — kan give udtryk for hele den mangfoldighed af ydre omstændigheder, der giver et vidnes eller en tiltalts forklaringer deres farve og liv, og som ofte er af den yderste betydning for bedømmelsen af forklaringens vægt: vedkommendes hele optræden under afhørelsen, den større eller mindre bestemthed eller tilforladelighed, hvormed udtalelsen fremkommer, det indtryk af intelligens og iagttagelsesevne, som kan udledes heraf. Alle disse momenter bliver under en skriftlig proces uden indflydelse.

Det er navnlig den her omhandlede principforandring, der giver berettigelsen til at betegne den nye lov som den mest gjennemgribende reform, vor private ret har gjennemgaaet og, man kan tilføie, vil gjennemgaa. Thi, som erfaring viser, er skridtet fra skriftlig til mundtlig proces ikke et, der gjøres om igjen; men vel kan det tænkes, at den samme reform vil blive gennemført ogsaa for den civile proces. Isaafald vil imidlertid overgangen dog blive mindre følelig end den nuværende, idet en saadan reform allerede vil være forberedt ved de paa den kriminelle retspleies omraade høstede erfaringer.

Den vidtrækkende betydning af denne side ved reformen vil fremgaa af følgende korte oversigt over dens vigtigste konsekventser:

1) Det mundtlige system fordrer med nødvendighed, at alle de, der skal deltage i dommen, har været tilstede under den hele sagsbehandling. Faar nogen af dommerne (eller lagrettemændene) forfald, og hans plads maa erstattes af en anden, maa den hele forhandling gjentages. Til at afværge de navnlig i vidtløftige sager ofte skjæbnesvangre følger heraf sigter bestemmelsen i lovens § 8, 2det led om, at forhandlingen kan fremmes, selv om et af rettens eller et af lagrettens medlemmer faar forfald, samt bestemmelsen i § 321 om, at lagretten i vidtløftige sager skal sættes med 11 medlemmer, hvoraf da, om intet forfald indtræder, et udgaar ved lodtrækning, naar lagretten skal afsige sin kjendelse.

2) Af mundtligheden i forbindelse med anklageprincippet følger videre, at parterne maa være nærværende ved sagsbehandlingen. Skal hver af disse, som anklageprocessens grundsætninger fordrer, have uindskrænket adgang til at blive bekendt med, hvad der fra modpartens side er anført eller bevist, kan dette under en mundtlig forhandling kun fuldt ud realiseres ved, at parterne er tilstede. For paa talemyndighedens vedkommende gjør loven, forsaavidt hovedforhandlingen angaar, herfra ingen undtagelse. Derimod har den endog i videre udstrækning end den ældre ret aabnet adgang til at fremme sagen i tiltaltes fravær (se herom mere nedenfor i § 11).

3) Medens sagsbehandlingen under en skriftlig proces kan foregaa i en række retsmøder med omtrent saa lange mellemrum, det skal være, fordrer mundtligheden en uafbrudt forhandling; om udsættelse i samme forstand som i den skriftlige proces kan der ikke blive tale. Medens nemlig den mundtlige retsforhandling vel, som allerede fremhævet, paa den ene side maa siges at lette dommeren tilegnelsen af stoffet ved at meddele ham det paa en mere levende og anskuelig maade, stiller den paa den anden side store fordringer til dommerens hurtighed i opfatningen, aarvaagenhed og evne til at beholde det iagttagne og hørte klart i erindrungen. Skal det overhovedet — særlig for lægdommere uden habituel øvelse i at følge retslige forhandlinger — være muligt at opfylde disse fordringer, maa saavel forhandlingens enkelte dele som dommen følge slag i slag. Enkelte fremmede love foreskriver, at forhandlingen overalt, hvor en afbrydelse har varet over 4 dage, maa gjentages helt. Vor lov indskrænker sig til følgende forskrift (§ 325): «Forhandlingen — — — fortsættes saavidt muligt uden afbrydelse indtil dens endelige afslutning. I paatrængende tilfælde kan den fortsættes paa en helligdag. Naar forhandlingen efter en udsættelse atter aabnes, gjentages det allerede foretagne, forsaavidt retten finder det fornødent. Har afbrydelsen varet over 4 dage, kan ethvert af domstolens medlemmer fordre gjentagelse.» Om dommen foreskrives i §§ 363 og 375, at den regelmæssig skal afsiges paa stedet. — De vidtrækkende følger, som en udsættelse af forhandlingen kan faa, idet det kan blive nødvendigt

at gjentage denne og foranledige nyt fremmøde af de afhørte vidner, sagkyndige o. s. v., bevirker, at man kun bør fremme sagen, hvor man, saavidt muligt, har forvissat sig om, at ingen afbrydelse vil foranlediges; navnlig gjælder det at have vished for, at alle de indstevnte vidner og sagkyndige møder, og i det hele at alle nødvendige oplysninger haves ved haanden. Fuld sikkerhed kan man imidlertid i denne henseende aldrig opnaa, idet nødvendigheden af en oplysnings indhentelse (afhørelse af et ikke tilstedeværende vidne) ofte først viser sig under sagens behandling (jfr. § 331, der for dette tilfælde udtrykkelig giver adgang til at udsætte sagen).

4) En følge af bevisumiddelbarheden er det, at vidnepligten i væsentlig grad maa udvides og at de med denne pligts opfyldelse forbundne byrder i det hele bliver betydelig forøgede. Det skriftlige system tillader, at vidner, der bor udenfor den dømmende rets jurisdiktion, afgiver forklaringer for sit hjemsteds ret, og at derefter en skriftlig gjengivelse fremsendes til den dømmende ret (thingsvidne). Umiddelbarheden kræver, at vidnerne og de sagkyndige afgiver sine forklaringer for den dømmende ret selv, og hvor fjernt de end bor, vil der være en adgang for denne til direkte at fremtvinge deres møde. Da dette selvfølgelig ikke kan ske uden nogen godtgjørelse, forøger umiddelbarhedsprincippet ogsaa de med retspleien forbundne omkostninger. Den nærmere fremstilling af vidnepligten saavel som de undtagelser for bevisumiddelbarhedens gennemførelse, som loven af praktiske hensyn har maattet

opstille, vil forøvrigt blive nærmere fremstillet i en senere sammenhæng.

5) De mest vidtrækkende konsekvenser af mundtlighedsens gennemførelse viser sig dog i henseende til appelsystemet. I den skriftlige proces, hvor enhver afgjørelse kun maa støttes paa det i de skrevne akter forhaandenværende materiale, er der en ubegrænset adgang til at underkaste denne afgjørelse en overordnet rets prøvelse, og heri ligger en af dette systems væsentligste fortrin. Sagen vil kunne forelægges overinstansen ganske i den identiske form, hvori den forelaa for underretten, og efter vor gjældende lovgivning har man regelmæssig havt adgang til at prøve en straffesag i 3 instanser.

Under en mundtlig proces er det umuligt at forelægge nogen appellinstans nøiagtig det samme materiale, som forelaa for underinstansen. Selv under forudsætning af, at den mundtlige forhandling kunde forenes med en nøiagtig protokollation, er det allerede foran bemærket, at en række væsentlige momenter, som netop giver mundtligheden dens særlige betydning, ganske unddrager sig protokollation.

Der kan saaledes her ikke blive tale om nogen egentlig fornyet prøvelse af det faktiske grundlag for dommen. Prøves i samme forstand som under et skriftligt appelsystem kan underrettsdomme i det væsentlige kun i henseende til formernes iagttagelse og retssætningernes anvendelse og tildels straffeudmaalingen. Iøvrigt kan der under en mundtlig proces alene blive tale om en gjentagelse af forhandlingen med den hele bevisførsel,

hvorved man imidlertid i alle tilfælde er udsat for, at man ikke længer kan fremskaffe alle de oprindelige bevismidler (vidner kan være udvandrede, døde o. s. v.), og at saaledes sagen ved gjentagelsen faar en hel forandret og mangelfuld skikkelse. — De nærmere regler om den nye lovs appelsystem vil blive fremstillede nedenfor i afsnittet om retsmidler.

Rettergangens offentlighed.

At rettergangen skal være offentlig, er et i selve straffeprocessens væsen begrundet krav. Skal denne i sandhed være et udtryk for det hele samfunds reaktion mod forbrydelsen, maa den ikke fremtræde som noget almenheden uvedkommende, fra dens kritik og kontrol unddraget, men maa virke i offentlighedens fulde lys. Kun saaledes vil den byde fuld garanti for, og blandt almenheden udbrede følelsen af, at derved baade samfundets interesser og den borgerlige frihed er betrygget. Det er en ære for vor retspleie, der træder i et saa meget stærkere lys, naar sammenligning anstilles med de samtidige forhold i Tyskland og Frankrige, at den aldrig har opgivet offentligheden. Selv enevældets lovgivning sanktionerede udtrykkelig dette princip*). Den nye lov betegner saaledes paa dette punkt ingen ligefrem principforandring, men vel kan det siges, at den dels udvider offentligheden, dels giver den forøget betydning. Den udvider offentligheden, forsaavidt den an-

*) Se Chr. V. norske lov 1—3—1.

erkjender den ikke blot for hovedforhandlingen, men ogsaa for forhørene (§ 113), hvor den tidligere ansaaes udelukket. Den giver offentligheden større betydning derved, at den bliver forenet med mundtlig rettergang, hvor alt, hvad der forhandles, sker i retsmødet selv og ikke i form af skrevne akter ialfald faktisk unddrager sig offentlighedens lys. En offentlig, mundtlig rettergang vil i langt videre udstrækning vække almenhedens interesse for strafferetspleien og udbrede forstaaelse af dens betydning.

Undtagelse fra regelen om retsmødernes offentlighed kan af retten besluttes, naar offentligheden vilde krænke ærbarhed eller hensynet til statens forhold til fremmede magter kræver hemmeligholdelse (§ 113, 1ste led) — for forhørs vedkommende tillige, naar retten finder særlig grund til at antage, at offentligheden vil kunne hindre sagens fuldstændige og paalidelige oplysning, eller naar sigtede begjærer det under paaberaabelse af grunde, som retten finder fyldestgjørende (§ 113, sidste led).

At offentligheden uberettiget er udelukket, gjør retsforhandlingen ugyldig (§ 393).

Fagdommere og lægdommere.

Naar den nye lov besætter dommersædet i straffesager med lægmænd, er dette intet i vor ældre ret ganske ukjendt princip: det nye er her dels, at lægdommerinstitutionen — paa en mindre væsentlig undtagelse nær, hvorom mere i § 25 — gennemføres for hele strafferetspleiens omraade, dels at den,

foruden i form af de ogsaa hidtil kjendte meddomsretter, ogsaa indføres i den form, for hvilken den almindelige europæiske betegnelse er bleven jury.

De ældste domstole har hos os som overalt i den germaniske verden været folkedomstole: folket paa thinge afgjorde alle retssager, saaledes ogsaa spørgsmaal om forbrydelser. I tidernes løb kom denne folkelige retspleie af forskjellige grunde i forfald*) og erstattedes af statsdommere, hos os af sorenskrivere og byfogder, ved hvis side folkets repræsentanter (lagrettemændene) efterhaanden sank ned til at blive blotte retsvidner. Men som en rest af den oprindelige ordning blev den regel tilbage, at lagrettemændene i visse tilfælde («livs- og æressager») skulde dømme sammen med underdommeren. Her er da meddomsmændene fuldstændig ligestillede med denne, deltager i alle afgjørelser, hvortil sagen giver anledning, med samme stemme som han. Det samme princip for samarbeidet mellem fagdommere og lægdommere ligger til grund for vore søretter og haandværksretter. Og det samme princip er det, hvorpaa den nye lovs meddomsretter er bygget. Medens dette saaledes har en national afstamning, er dette derimod ikke tilfældet med juryen. Det eiendommelige ved denne institution er, at lægdommerne alene kaldes til at afgjøre en del af sagen: spørgsmaalet om tiltalte er skyldig i den forbrydelse, hvorfor han er tiltalt, medens de retslærde dommere bestemmer straffen og træffer alle formelle afgjørelser, som selve rettergangen foranlediger.

*) Se herom mit skrift om jury (Kristiania 1887) side 4—6.

Man har ogsaa for denne institution villet søge en rod i vor ældste retsforfatning. Men det ugrundede i disse forsøg er ved nyere forskninger tilfulde godtgjort^{*)}. Juryen er af frankisk-normannisk oprindelse og udviklede sig i sin oprindelige form ikke for straffesager, men for visse arter borgerlige krav. I tidens løb tog dens udvikling i England større og større fart, og institutionen blev efterhaanden der i den almindelige opfatning en væsentlig del af den hele baade civile og kriminelle retspleie. Fra England overførtes institutionen paa fastlandet (først under den franske revolution til Frankrige, senere omkring midten af dette aarhundrede til Tyskland og omtrent hele det øvrige Europa undtagen de skandinaviske lande og Holland), om end i en ikke uvæsentlig forandret skikkelse, og derfra — ikke direkte fra England — har vi faaet den, saaledes som i næste § kortelig skal fremstilles.

§ 3.

Reformens historie.

Den nye lov har sit nærmeste forbillede i en procestype, der er uddannet i Tyskland og Østerrige, og som igjen har sin direkte kilde i den franske under Napoleon den første forfattede *code d'instruction criminelle*, men hvis fjernere mønster er den engelske straffeproces. Loven kan forsaavidt betragtes som den nyeste udløber af en reformbevægelse, der begyndte i Frankrige i slutningen af forrige aarhundrede, og som derfra

^{*)} Jfr. H. Brunner: Die Entstehung der Schwurgerichte.

under de revolutionære bevægelser i firtiaarene forplantede sig til Tyskland. De historiske forudsætninger for denne bevægelse er paa Kontinentet at søge i de misbrug, hvortil inkvisitionsprocessen havde ledet: Straffejustitsen haandhævedes af embedsmænd, der paa engang var forfølgere (indehavde paatalemyndigheden), de suveræne, ukontrollerede ledere af undersøgelsen og dommere, og hvis virksomhed foregik hemmeligt. Baade Frankrige og Tyskland havde i lige grad sukket under trykket af denne straffepoces, der til og med hyppigt havde maattet tjene som et kun altfor gjennemsigtigt dække for magtens misbrug, medens man i England fandt procesformer, der ved sin kontrast stillede fastlandets straffeforfølging i et saa meget grellere lys: Her en rettergang, hvor sigtede næsten ganske var prisgivet embedsautoritetens vilkaarlighed — hist en straffepoces, der foregik som en virkelig retslig forhandling, under hvilken sigtede indtog en parts stilling ligeoverfor forfølgeren, og dommerens upartiskhed bevaredes ved, at han stod ganske passiv til den hele undersøgelse, en rettergang, der virkede i offentlighedens fulde lys, og hvor individet var beskyttet mod ethvert overgreb fra oven ved, at det dømtes af sine ligemænd. Man forlangte nu paa fastlandet en omdannelse af straffepoces efter engelsk mønster; og fremfor alt forlangte man et radikalt brud med inkvisitionsprocessen og med de i dennes traditioner uddannede embedsdommere. Saaledes blev de slagord, der ledede den hele reformbevægelse: Anklageproces, mundtlighed, offentlighed og lægdommere.

Skjønt den norske straffeprocess's historiske udvikling, som det vil fremgaa af den foregaaende §, i mange henseender har været meget afvigende fra den kontinentale og langt fra havde givet anledning til de samme misbrug, naaede reformbevægelsen dog ogsaa os, væsentlig fordi den havde været saa nøie knyttet til politiske strømninger, hvis efterdønninger ogsaa har øvet en saa stor indflydelse hos os. De første tilløb til reformen hidrører netop fra firtiaarene, da de revolutionære bevægelser i Europa atter havde bragt spørgsmaalet om domstolsorganisationen paa dagsordenen. De derom paa storthinget i 1845 og 1851 førte forhandlinger ledede til nedsættelsen af en kongelig proceslovkommission og senere, da dennes arbejder af storthinget fandtes at skride for langsomt frem, til en parlamentarisk kommission*). Den sidstes udkast, der væsentlig byggede paa grundsætningerne for den engelske straffeprocess, blev forelagt storthinget i 1857. Skjønt forslaget ikke var ledsaget af motiver, og skjønt behandlingen hverken i justitskomiteen eller odelstinget kan siges at have været synderlig udtømmende, blev det dog vedtaget af odelstinget med 52 mod 46 stemmer. Ved første behandling i lagthinget blev det med 14 mod 13 stemmer besluttet at henstille til odelstinget at henlægge forslaget, fordi det ikke var tilstrækkelig forberedt. Odelstinget forkastede lagthingets bemærkning uden

*) Jfr. med det følgende mit skrift om jury side 29—30 og Getz og Hagerups udgave af straffeprocessloven side V—VII.

debat. Og ved anden behandling i lagthinget vedtoges loven med 14 mod 14 stemmer, idet stemmegivningen tydeligvis, ialfald for fleres vedkommende, skete i tillid til, at loven ikke vilde sanktioneres, hvad ogsaa et enkelt lagthingsmedlem ligefrem udtalte, ligesom enkelte repræsentanter, der i 1857 stemte for reformen, i 1863 stemte mod den. Denne tillid blev heller ikke skuffet.

Imidlertid havde den kongelige proceslovkommission afgivet indstilling, hvori tilraadedes en reform uden jury, men med kollegiale retter i underinstansen og gennemførelse af mundtlighed i rettergangen i saa vid udstrækning som foreneligt med adgang til appel. Regjeringen, som tiltraadte disse synsmaader, henstillede til kommissionen at udarbejde forslag overensstemmende med dem. Imidlertid søgte regjeringen samtidig at bane veien for en alsidig drøftelse ogsaa af juryprocessen og aabne statsmagterne frie hænder til at vælge denne procesform, om fornyede drøftelser skulde lede til anerkjendelsen af dens fortrin. Til den ende fremsatte regjeringen i 1859, — efter at saavel proceslovkommissionen og en speciel til undersøgelse af dette spørgsmaal nedsat kongelig kommission som høiesteret havde fundet juryen uforenelig med grundlovens bestemmelse om høiesterets stilling, — forslag til forandring af grundlovens §§ 20 og 88, hvilke ogsaa vedtoges af stortinget i 1862. Dernæst nedsattes i 1860 en kongelig kommission til udarbeidelse af lovforslag, grundet paa jury. Denne kommission, hvis medlemmer forøvrigt indtog yderst forskjellige standpunkter ligeoverfor ønskeligheden af denne reform, udarbeidede derefter et

udførligt lovudkast med motiver. Samtidigt udarbejdede proceslovkommissionen udkast til en straffeprocess uden jury med delvis mundtlig sagsbehandling og kollegiale underretter. Ingen af disse udkast blev optaget som kongelig proposition. Regjeringen fastholdt den bestaaende rettergangs principer, men foreslog denne fuldstændiggjort og forbedret i enkelthederne, ved hvilket forslag den væsentlig fulgte jurykommissionens udkast i alle de punkter, der ikke vedrørte den særlige behandling ved edsvorneretterne. Dette forslag fremsattes for stortinget i 1862, medens Johan Sverdrup paa samme storting optog jurykommissionens udkast. Det var efter regjeringens hele holdning ikke tvivl underkastet, at en lov om jury denne gang vilde være bleven sanktioneret, om den blev vedtagen af stortinget. Efter en temmelig udførlig debat vedtoges juryforslaget i odelstinget med 46 mod 37 stemmer. Men lagthinget vovede dennegang ikke at overtage ansvaret for reformen og med 16 mod 12 stemmer forkastedes her forslaget. Hermed var juriesagen foreløbig begravet. Paa stortinget i 1865—66 fremkom regjeringen paany med forslag til forandringer i straffeprocessen paa grundlag af den bestaaende ordning. Og dette forslag, der væsentlig var en forkortet udgave af regjeringsforslaget af 1862, vedtoges af stortinget, idet det fra alle sider erkjendtes, at tiden ikke hos os endnu var moden for juryen. Først i 1881, da den heftige politiske kamp om det kongelige veto var udbrudt mellem regjering og storting, blev juryspørgsmaalet atter sat paa dagsordenen, idet odelsthingsbeslutningen af 1863

af 46 repræsentanter blev fremsat som privat forslag. Dette skridt foranledigede nedsættelsen af den anden parlamentariske jurykommission. Som resultat af dennes arbejder offentliggjordes i aaret 1885 et udkast til lov om rettergangsmaaden i straffesager. Omtrent samtidig udkom ogsaa et efter foranledning af den i 1884 afgaaede chef for justitsdepartementet, O. A. Bachke, af denne i forbindelse med B. Getz udarbejdet «Foreløbigt udkast til en rettergangslov, bygget paa anvendelse af meddomsretter ved mundtlig forhandling.» Dette udkast blev aldrig direkte benyttet, da imidlertid den regjering, af hvilken dets ophavsmand var medlem, var bleven styrtet. Det i 1884 udnævnte Sverdrup'ske ministeriums justitsminister lod i 1886 jurykommissionens udkast bearbejde af en departemental komite, hvis formand var B. Getz, der allerede i et i 1885 offentliggjort skrift «Om en forandret rettergangsmaade i straffesager» havde fremført en vægtig kritik mod det nævnte udkast. Det af denne komite udarbejdede forslag blev i 1887 forelagt stortinget som kongelig proposition og af dette vedtaget mod det konservative partis enstemmige modstand. Dette fremhævede navnlig, at reformen ikke var paakrævet af forholdene, — at den nye domstolsorganisation og gennemførelsen af mundtligheden vilde skabe en ikke blot yderst kostbar, men ogsaa tungvindt og ikke tilstrækkelig effektiv straffeforfølgning, — at særlig juryinstitutionen lider af uhelbredelige mangler og derfor heller ikke længer i andre lande — særlig blandt juristerne — nyder almindelig tilslutning, — og at i ethvert fald, hvis en reform skulde

gjennemføres, en strafferetspleie, grundet paa meddomsretter i tilknytning til det Bachke-Getz'ske udkast, vilde passe langt bedre for vore forhold. En saadan reform erklærede partiets ledende mænd sig subsidiært villige til at støtte.

2 det kapitel.

De til deltagelse i strafferetspleien kaldede personer.

A. Domstolene.

§ 4.

De forskjellige straffedomstole.

Som bekjendt har vore ordinære straffedomstole hidtil bestaaet af de almindelige underretter (paa landet sorenskriveren, i byerne byfogden, her i Kristiania byretten) og som appelinstanter overretterne og høiesteret. Hertil kommer de for enkelte sager ordnede specialretter: rigsretten, krigsretterne, de geistlige retter, politi-, sø- og haandværksretterne. Den nye lov afskaffer al anden specialjurisdiktion end rigsrettens og krigsretternes (jfr. foran § 1), hvorved imidlertid for sø- og haandværksretternes vedkommende bemærkes, at det princip, hvorpaa de hviler, for en væsentlig del er bibeholdt ved lovens bestemmelse i § 370 om udtrækning af søkyndige og haandværkskyndige domsmænd.

Efter lovens forandrede appelsystem vil ligeledes overretternes befatning med strafferetspleien helt bortfalde, hvorfor ogsaa jurykommissionen foreslog disse retter ophævede, et forslag, som imidlertid strandede paa umuligheden af at anvise noget brugbart surrogat for dem paa den civile retspleies omraade. Den nye lovs straffedomstole er da følgende (se lovens 2det kap.):

1) Høiesteret, hvis sammensætning forbliver uforandret.

2) Høiesterets kjæremaalsudvalg, der bestaar af 3 af høiesterets faste dommere, opnævnte af justitiarius skiftevis for 3 maaneder (§ 7).

3) Lagmandsretterne, der bestaar af 2 afdelinger (§ 8), der samvirker til domsresultatet: retten, der udgjøres af tre dommere, nemlig en af kongen fast udnævnt lagmand som formand*) og 2 andre dommere, der af kongen aarlig beskikkes blandt distriktets soren-skrivere, byfogder eller andre mænd i dommerstilling (§ 11), og lagretten, der bestaar af ti til afgjørelse af skyldspørgsmaalet tilkaldte lagrettemænd. Ved benævnelserne lagrette og lagrettemænd har lovens forfatter søgt tilknytning for juryinstitutionen i det oldnorske *lógretta*, der var en dømmende institution, dog ikke af samme art som jury, idet den ikke blot afgjorde en del af sagen, men denne i sin helhed. Nu har imidlertid de ovennævnte betegnelser i vort retssprog været anvendte paa de personer, der tilkaldtes for at overvære

*) Der skal efter lovens § 9 oprettes ialt 6 lagmands-embeder eller lagstole.

retsmøderne som vidner paa, at alt gik rigtig til. For at undgaa sammenblanding foreskriver derfor loven (§ 494), at herefter kun de mænd skal kaldes lagrettemænd, der er udvalgte til at gjøre tjeneste ved lagmandstthingene, medens de, der tidligere kaldtes lagrettemænd, skal kaldes mandtalsførte retsvidner.

4) Meddomsretterne, der bestaar af underdommeren (d. e. sorenskriveren, byfogden, i Bergen og Trondhjem kriminaldommeren, i Kristiania et medlem af byretten) som formand og af to domsmænd (§ 15).

5) Forhørsretterne, der bestaar af underdommeren (§ 16, se forøvrigt under 4).

§ 5.

Sagernes fordeling mellem de forskjellige straffedomstole. Retskredsene. Værnething.

Sagernes fordeling mellem samtlige landets straffedomstole beror dels a) paa visse saglige hensyn, idet sagerne fordeles mellem de forskjelligartede domstole efter hensynet til de førstes beskaffenhed (se lovens 3die kap.), dels b) paa stedlige hensyn, idet ligeartede domstole fordeler sagerne efter disses forhold til de forskjellige retskredse (lovens kap. 4 og 12).

Ad a) Virkefeltet for høiesteret og høiesterets kjæremaalsudvalg vil fremgaa af kapitlet om retsmidlerne. Her skal saaledes alene betragtes de tre øvrige straffedomstole, der har den regelmæssige befatning med alle straffesager i første instans. — Principet for fordelingen mellem disse er da, at de større sager er henlagte

under de talrigere og derfor præsumentivt mere betryggende lagmandsretter, de mindre under meddomsretterne. Nærmere angivet, henlægger loven (§§ 19 og 20) under de førstnævnte alle sager, som kan medføre strengere straf end strafarbeide i 3 aar, eller for hvilke strafarbeide eller afsættelse fra embede fortrinsvis bliver at anvende, samt sager angaaende forsøg paa og delagtighed i saadanne forbrydelser; og herved skal straffens skjærpelse paa grund af gjentagelse ikke komme i betragtning. Rent statistisk seet vil efter dette det overveiende antal af de hyppigst forekommende forbrydelser høre for meddomsret, saaledes alle simple tyverier og bedragerier (selv i gjentagelsestilfælde), almindelige injurier og legemsfornærmelser, de fleste sædelighedsforbrydelser, vold og voldsom modstand mod underordnede politifunktionærer, en stor del embedsforbrydelser, alle politisager o. fl. a. Herved maa imidlertid bemærkes, at lagmandsretternes saglige virkekreds er udvidet ved følgende bestemmelser:

1) Loven aabner saavel paatalemyndigheden som tiltalte adgang til at indbringe for lagmandsretterne til fornyet behandling en af meddomsretten paa-dømt sag (se lovens kap. 28 og nedenfor § 34).

Paa den anden side bestemmer § 21, at sager, hvori der foreligger sigtedes tilstaaelse, ikke skal behandles for lagmandsret, om de end regelmæssig hører under denne domstol, saafremt forbrydelsen ikke kan medføre høiere straf end strafarbeide i 6 aar.

2) Dernæst giver loven paatalemyndigheden adgang til strax at indbringe for lagmandsret sager,

som uden kjæremaalsudvalgets samtykke kan indbringes til fornyet behandling for denne ret, saafremt den af særlige grunde finder det hensigtsmæssigt, eller det begjæres af sigtede. Og en saadan begjæring maa paatalemyndigheden i visse af loven nærmere angivne tilfælde (se § 22, 2det led) ikke afslaa; navnlig gjælder dette, naar den vil paastaa idømmelse af strafarbejde for hvilken som helst forbrydelse eller af fængsel for nogen forbrydelse, der omhandles i straffelovens kapitler om tyveri, bedrageri, røveri eller mened, eller der handles om presseforseelser.

Ved forhørsretterne foretages retslig forundersøgelse, thingsvidner, forhører og lignende enkeltstaaende retshandlinger (§ 26). Derhos kan forhørsretten paadømme sager, der hører under meddomsret, naar der foreligger uforbeholden tilstaaelse af sigtede (§ 283).

Ad b) Hvad retternes stedlige virkekreds angaar gjælder derom følgende:

1) For lagmandsretterne danner regelmæssig hvert amt en retskreds, der her benævnes lagsogn (§ 27). Afvigelser herfra kan dog besluttes af kongen*).

2) For meddomsretterne danner underdommernes embedsdistrikt (altsaa regelmæssig hvert sorenskriveri og hver by**) en retskreds (§ 31).

*) I henhold hertil er Vinger og Odalen af Hedemarken henlagt til Akershus lagsogn, Laurvigs fogderi til Bratsberg, Jarlsberg til Buskerud samt begge de Bergenhusiske og de Trondhjemske amter sammenføiede til ét lagsogn (kgl. res. 6te juni 1889).

***) Jfr. forøvrigt Getz og Hagerup § 31 note 1.

3) Om forhørsretterne gjælder det samme som om meddomsretterne (§ 31).

Spørgsmaalet om, inden hvilken af landets forskjellige retskredse en straffesag skal behandles, eller, som det ogsaa udtrykkes, hvor den har sit værnething, afgjøres væsentlig efter hensynet til det sted, hvor forbrydelsen er forøvet (§ 136). Herfra gjælder dog flere afvigelser (§§ 136—141), hvoraf navnlig mærkes, at ságen til undgaaelse af ulemper og bekostning kan anlægges i den retskreds, hvor tiltalte bor eller, hvor han er paagreben.

§ 6.

Tid og sted for rettens holdelse.

For hvert lagsogn fastsætter kongen et fælles retssted, hvor lagmandsting holdes til bestemte tider, i regelen mindst 4 gange aarlig (§ 28). I henhold hertil er retsstedernes og lagmandstingenes antal indtil videre ordnet saaledes (res. 30te juli 1889):

for Kristiania lagsogn holdes lagmandsting

30 gange aarl. i Kristiania.

» Smaalenenes	— —	8	» »	i Sarpsborg.
» Akershus	— —	7	» »	i Kristiania.
» Kristians	— —	5	» »	i Gjøvik.
» Buskeruds	— —	10	» »	i Drammen.
» Bratsbergs	— —	10	» »	i Skien.
» Nedenes	— —	4	» »	i Arendal.
» Lister og Mandal	— —	4	» »	i Kr.sand.
» Stavanger	— —	7	» »	i Stavanger.

for Bergens lagsogn holdes lagmandsting

			12 gange aarl. i Bergen.
»	Bergenhus	— —	8 » » i Bergen.
»	Romsdals	— —	5 » » i Molde.
»	Hedemarkens	— —	7 » » i Hamar.
»	Trondhjems	— —	11 » » i Trondhjem.
»	Nordlands	— —	7 » » i Bodø.
»	Tromsø	— —	5 » » i Tromsø.
»	Finmarkens	— —	2 » » i Vardø.

For afsidesliggende dele af lagsognet kan der bestemmes et særskilt retssted, hvor de der hjemmehørende sager i almindelighed bliver at behandle efter beramelse af lagmanden (§ 28, sidste p.). Et saadant er hidtil kun anordnet i Hammerfest for Vestfinmarken og Karosjok thinglag af Tanens sorenskriveri.

Meddoms- og forhørsretterne skal, saavidt muligt, holdes ved de almindelige thing (sage- og skatte- samt maanedstingene). Der kan dog herfra gjøres afvigelse, naar hurtigere behandling paakræves, ligesom der af vedkommende regjeringsdepartement kan anordnes faste ugentlige eller maanedlige retsdage til kriminelle sagers behandling (§ 32).

Lagmandsrettens og meddomsrettens daglige arbejdstid bør i regelen ikke overstige 8 timer (§ 33).

§ 7.

Lagrette- og domsmænd*).

Saavel lagrette- som domsmænd udgaar af et valg, der foretages for to aar ad gangen af kommune-

*) Se lovens 5te kapitel.

bestyrelserne efter forslag af et kollegium, bestaaende af formandskabet, forligelseskommissærerne samt paa landet eller i ladestederne lensmændene, i kjøbstæderne magistraten. Valget skal først omfatte lagrette- og domsmænd under ét og blandt de saaledes valgte skal atter lagrettemændene udtages ved særskilt valg.

Antallet af dem, der i en retskreds skal vælges, bestemmes for lagrettemændenes vedkommende efter antallet af aarlige lagmandsting (50 gange saa mange som der er saadanne eller, hvor lagsognet som i Kristiania og Bergen alene omfatter én kjøbstad, 6 gange saa mange, som der antages at ville blive behandlet lagmandsretssager i løbet af et aar), for domsmændenes vedkommende efter antallet af aarlige møder ved meddomsretten (4 gange saa mange som der er saadanne). Det samlede antal for hele retskredsen (amtet eller sorenskriveriet) fordeles derpaa henholdsvis af lagmanden eller underdommeren paa de enkelte kommuner. Dog skal hver af disse have mindst en lagrettemand og mindst tre domsmænd (§§ 42—3).

Foruden de almindelige udvalg skal der oprettes følgende særskilte udvalg: 1) i kjøb- og ladesteder samt i herreder, af hvilke nogen del er undergivet de almindelige bygningslove, et udvalg af domsmænd, der besidder særlig kyndighed i bygningsanliggender; 2) i kommuner, for hvilke det af vedkommende regjeringsdepartement bestemmes, et udvalg af lagrette- og domsmænd, som er kyndige i søvæsen og skibsanliggender. De gjældende regler om domsmænd i haandværkssager vedbliver at bestaa (§ 47).

Til lagrettemænd og domsmænd bør kun vælges mænd, som paa grund af retsindighed, dygtighed og selvstændighed ansees særlig værdige og skikkede til hvervet (§ 48).

Valgbar er enhver norsk borger, der ikke paa grund af legemlige eller aandelige mangler eller utilstrækkeligt kjendskab til landets sprog er ude af stand til at fyldestgjøre en lagrettemands eller domsmands pligter, og som enten 1) er stemmeberettiget efter grundloven eller valgbar til kommunale ombud (lov 4 aug. 1845), eller 2) har fyldt 25 aar, været bosat i landet i 5 aar og i direkte skat til staten eller kommunen for det sidst forløbne aar tilsammen havde at betale paa landet og i ladestederne 4 kr. og i kjøbstæderne 8 kr. (§ 35). Derhos udelukkes man fra valg ved at være dømt til strafarbejde eller afsættelse eller overhovedet at være fældet til straf for visse i loven opregnede forbrydelser, der i den almindelige opfatning ansees vanærende (§ 36). Ligeledes udelukkes indehaverne af visse opregnede stillinger (statsraadets medlemmer, de ved regjeringens kontorer ansatte tjenestemænd, øvrighedspersoner og officerer i høiere grad til og med oberstløjtnanter og kommandørkapteiner, hoffets betjente og pensionister, dommere og retsskrivere, de ved paatalemyndigheden ansatte tjenestemænd, statskirkens og andre anerkjendte troessamfunds præster, praktiserende sagførere, § 37).

Berettigede til at undslaa sig for valg er for det første personer i visse i loven opregnede stillinger (praktiserende læger, faste lodser, de ved told-, fyr-, post-, telegraf- og jernbanevæsenet ansatte tjeneste-

mænd), endvidere enhver, som har fyldt sit 65de aar samt de, der tilveiebringer antagelig oplysning om, at de ikke uden fare for helbred eller tilsidesættelse af vigtige private eller offentlige forretninger kan gjøre tjeneste, eller sandsynliggjør, at de ikke kan bære de med hvervet forbundne udgifter (§ 38). Derhos kan den, der har gjort tjeneste som lagrettemand to gange efter et valg, forlange sig fritaget ved det nærmest paafølgende valg (§ 39).

Medens udelukkelsesgrundene virker af sig selv, maa fritagelsesgrundene, for at komme i betragtning, gjøres gjældende enten for de tjenestemænd, der fører mandtallet over de til lagrette- eller domsmænd valgbare borgere (lensmændene eller i byerne magistraten), eller for det foran nævnte forslagskollegium, inden dette har afgivet sin indstilling. Opstaar frifindelsesgrunden først efter valget, kan formandskabet beslutte, at vedkommende skal udslættes af udvalget. Men iøvrigt kan den, der først er bleven valgt, ikke senere gjøre sin fritagelsesgrund gjældende. Imidlertid maa det her ved bemærkes, at de samme hensyn til helbred eller velfærdsanliggender, der giver ret til at undslaa sig for valget, ogsaa kan begrunde lovligt forfald for det enkelte thing eller retsmøde, hvortil lagrette- eller domsmanden er indkaldt (se § 63, der indeholder straffen for at udeblive uden forfald saavel som for at undlade at anmelde forfald). Forøvrigt bemærkes, at saavel mandtallet over de valgbare som forslagsliste skal udlægges i en vis tid til almindeligt eftersyn (§§ 44 og 46). Enhver kan gjøre indsigelser mod dens rigtighed, hvilke

da paakjendes i første instans af forslagskollegiet, i sidste af kommunebestyrelsen. Den indsigelse mod mandtallet, der ikke har været forelagt den førstnævnte autoritet, kan ikke tages i betragtning af den sidste.

Af det af kommunebestyrelsen gjorte udvalg tages de dømsmænd, der skal forrette i den enkelte sag, ved lodtrækning, som udføres af underdommeren, og hvorved saavidt muligt de, der før har gjort tjeneste efter samme valg, skal forbigaaes (§§ 369—371).

Hvad lagrettemænd angaar, bestemmes de ti, der skal deltage i hver sag, dels ved lodtrækning, dels ved udøvelse af den parterne her tilkommende udskydelsesret (6te kap. og §§ 317—320). Der skal regelmæssig for hvert thing udtrækkes 26 lagrettemænd og 2 varamænd (suppleanter)*). For imidlertid at lette lagrettemændenes byrden saa meget som muligt har loven givet paatalemyndigheden adgang til allerede før thinget delvis at udøve sin udskydelsesret, saaledes at aldrig mere end 21 foruden suppleanterne bliver at tilsige. Af disse 21 har tiltalte ret til at udskyde 8, paatalemyndigheden 3. Denne udskydelse maa foretages paanyt for hver ny sag, som behandles paa thinget, medmindre parterne samtykker i, at den lagrette, der har gjort tjeneste i den nærmest foregaaende sag, vedbliver at forrette i den næste, hvilket imidlertid kun kan ske, naar denne begynder paa samme dag (§ 319). De til

*) For Kristiania og Bergen har en kgl. res. af 14de decbr. 1889 i medhold af lovens § 54, 2det led anordnet, at der til hvert lagmandsting skal udtrækkes saa mange sæt lagrettemænd, som fornødiges, for at hvert sæt ikke skal komme til at forrette mere end 3 dage ad gangen.

et lagmandsting tilsagte lagrettemænd maa saaledes regelmæssig være tilstede ved enhver ny sags begyndelse, selv om de i den foregaaende er blevne udskudte.

Lagrettemænd og domsmænd oppebærer ingen godtgørelse for udførelsen af sit hverv. Det er en vigtig side ved institutionen, at det helt og holdent skal være et æreshverv. Og loven kan endog siges at være gaaet videre, end man andetsteds har fundet foreneligt hermed, forsaavidt der tilstaaes dem, der bor udenfor den by eller det thinglag, hvor retten holdes, en rigtignok beskednen reise- og diætgodtgørelse; den første er dog betinget af, at reisen mindst udgjør 10 km. og at de er bosatte udenfor den by eller det thinglag, hvor retten holdes; den sidste, der beløber sig til Kr. 3,20 pr. dag, er betinget af, at reisen er 3 km. eller længer (§ 484).

§ 8.

Retskrivere og retsprotokoller. Retsvidner.

Under en skriftlig proces er det af den yderste vigtighed, at alt, hvad der foregaar under retsforhandlingerne og navnlig alle forklaringer, der afgives, bliver omhyggelig nedtegnede. Ogsaa under en mundtlig proces vil nu vistnok en omhyggelig protokollation kunne have stor betydning, idet man derved faar et sikkert holdepunkt i tilfælde af senere opstaaende tvivl om, hvad de afhørte personer har sagt. Men det protokollerede har dog her forsaavidt altid mindre vægt, som det ikke er dette alene, hvorpaa dommen kan bygges. Den nye lov har af denne grund troet at kunne i meget

væsentlig grad indskrænke nødvendigheden af at gengive retsforhandlingerne i protokollen.

Ueftergivelig er en protokollation af paastande og kjendelser eller domme samt en saadan meddelelse af forhandlingens gang, at deraf de foreskrevne formers iagttagelse kan sees (§ 124). Derimod er en gengivelse af den hele bevisførsel unødvendig. Loven bestemmer for lagmands- og meddomsretterne, at de af sigtede, vidner og sagkyndige afgivne forklaringer blot skal nedtegnes i retsbogen med den fuldstændighed, hvormed det uden afbrydelse af forhandlingens gang kan ske (§ 126), hvilket nødvendigvis vil udelukke den hidtil brugelige fremgangsmaade med diktat af dommeren og lede til, at de nævnte forklarings gengivelse bliver yderst kortfattet og tillige lidet paalidelig, idet de heller ikke skal oplæses til vedtagelse. Kun tilstaaelser af sigtede og saadanne forklaringer af vidner og sagkyndige, der begrundet mistanke om, at ansvar kan opstaa, bliver altid at gengive fuldstændigt (§ 125). Ved forundersøgelsen, hvis resultater skal forelægges paatalemyndigheden til bedømmelse, og ved thingsvidner udenfor hovedforhandlingens ret vil protokollation være nødvendig i samme udstrækning som tidligere.

Loven aabner forøvrigt i alle tilfælde saavel parterne som retten, naar den finder det paakrævet, adgang til ta lade forhandlingerne optage med hurtigskrift af edsvorne hurtigskrivere (§ 127).

At føre protokollerne, besørge de fornødne afskrifter af disse og bevare de sagerne vedkommende dokumenter paaligger retsskriverne. For

lagmandsretterne skal der af kongen udnævnes en retsskriver i hvert lagdømme (§ 14). Retsskriverforretningerne ved meddomsretterne og forhørsretterne udføres af den særskilte retsskriver ved underretten, hvor saadan er ansat (byskriverne, i Kristiania byrettens justitssekretær), og ellers af underdommeren.

For de saakaldte retsvidner eller personer, hvis vigtigste opgave er at paase, at retsforhandlingerne bliver rigtig tilført protokollerne, bliver der ikke anvendelse ved meddoms- og lagmandsretterne. Derimod skal der overensstemmende med de hidtil gjældende regler tilkaldes to retsvidner, naar retten bestaar af en enkelt dommer (altsaa navnlig ved forhørsretterne, se § 117). Lagrettemænd og domsmænd kan undslaa sig for at gjøre tjeneste som retsvidner (§ 50).

B. Anklagens repræsentanter.

§ 9.

Den offentlige paatalemyndighed.

Anklageprocessens grundsætning medfører nødvendigheden af et eget organ for statens paatalemyndighed. Hidtil har, som bekjendt, denne regelmæssig i borgerlige (d. e. ikke militære eller geistlige) straffesager henligget under amtmanden, i visse tilfælde (saaledes navnlig ved presseforbrydelser) under justitsdepartementet. Hvorvidt den første iøvrigt ved aktionsmyndighedens udøvelse var det sidste underordnet, var maaske tvivlsomt. Men i ethvert fald har indgreb fra oven

i amtmændenes afgjørelse paa dette omraade været noget nær ukjendte.

Den nye lov afskaffer ganske amtsmændenes deltagelse i strafferetspleien og erstatter dem forsaavidt med et særeget efter fransk (og tysk-østerrigsk) forbillede dannet embedsværk, hvis udelukkende opgave det skal være: 1) at efterforske forbrydelser, 2) fatte beslutning om tiltale, 3) udføre straffesagerne for retten, — hvorved den dog for meddomsretssagernes vedkommende skal have bistand af særskilt beskikkede aktorer (§ 77) —, 4) fatte bestemmelse om paaanke og anvendelse af de øvrige retsmidler samt endelig 5) at besørge straffedommens fuldbyrdelse, forsaavidt alle andre straffe end formuesstraffene angaar (§ 479). Denne forandring af den bestaaende ret var nødvendiggjort ved de gennemgribende forandringer, som den nye lov iøvrigt indførte. Det er nemlig klart, at gennemførelsen af en helt ny rettergangsmaade ikke kunde overdrages embedsmænd, der paa sin haand forener saa mange forskjellige administrationsforretninger som amtmændene.

Det nye embedsværks tjenestemænd er (se § 72) rigsadvokaten, statsadvokaterne, af hvilke der mindst (§ 74) skal være elleve (der er i virkeligheden udnævnt 13, hvoraf de to dog kun som konstituerede) og politet, hvilket sidste navnlig hører hid og er statsadvokaterne underordnet, forsaavidt det deltager i efterforskningen efter forbrydelser og har tiltaleret i politisager (§ 90).

Paatalemyndighedens spidse er rigsadvokaten, hvis selvstændighed loven har søgt at sikre ved at gjøre

ham uafhængig af ethvert regjeringsdepartement. Alene kongen kan udfærdige almindelige regler og meddele bindende paalæg angaaende udførelsen af hans hverv (§ 73). Han er imidlertid afsættelig efter grundlovens § 22 og forsaavidt paa en maade afhængig af regjeringen. Han har overledelsen med statsadvokaternes og politiets virksomhed. I visse tilfælde har rigsadvokaten altid selv at afgjøre spørgsmaalet om tiltale. Navnlig gjælder dette de aller groveste forbrydelser, presseforbrydelser og forbrydelser mod kongen, staten eller den offentlige orden (§ 89). Rigsadvokaten kan omgjøre eller fravige statsadvokaternes beslutninger; disse har samme adgang ligeoverfor politiet (§ 91). Nogen ret til at fordre en statsadvokats tiltalebeslutning forelagt rigsadvokaten tilkommer der ikke den tiltalte. Og da den nye lov ligesaalidt som den ældre ret kjender den i enkelte andre lande bestaaende ordning, hvorefter retten er tillagt indflydelse paa spørgsmaal, om en person skal underkastes en straffeforfølgning ubehageligheder*), maa der siges i statsadvokaternes (og rigsadvokatens) haand at være lagt en større myndighed, end man de fleste andre steder har fundet foreneligt med den personlige friheds beskyttelse mod enkeltmands vilkaarlighed. En betryggelse ligger dog tildels deri, at offentlige tjenestemænd for forsømmeligt eller andet utilbørligt forhold under sin befatning med en straffesag af retten kan ilægges ansvar (§ 466).

*) Den eneste undtagelse herfra se § 427, hvorom mere i 6te kapitel.

§ 10.

Den fornærmede.

Den ved en forbrydelse fornærmede privatmand kan i en dobbelt hensigt optræde som part i en straffesag: a) for at faa forbryderen straffet og b) for at indtale de af forbrydelsen udspringende borgerlige retskrav.

Ad a) Den nye lov har ligesaa lidt som den ældre lovgivning gjort den offentlige paatalemyndighed til den eneste forfølger af forbrydelsen. Vor lovgivning skjelner med hensyn til paatale af forbrydelser mellem 3 klasser:

1) Saadanne, hvor kun den fornærmede har paataleret; herhen hører navnlig mindre legems- og ærestornærmelser, beskadigelser af fremmede ting o. fl. a. Det offentlige ansees her ikke at have tilstrækkelig interesse af forbryderens afstraffelse til selv at optræde. I disse tilfælde siges paatalen at være ubetinget privat.

2) Forbrydelser, som vel paatales af det offentlige, men kun, naar den fornærmede har begjæret saadan paatale. Herhen hører navnlig bedragerier, visse sædelighedsforbrydelser, legems- og æresfornærmelser. I disse tilfælde siges paatalen at være betinget offentlig (ogsaa privat-publik).

3) Forbrydelser, der ubetinget paatales af det offentlige uden noget hensyn til fornærmedes ønske.

Ogsaa i de under 2 og 3 nævnte tilfælde har nu straffeprocessloven, der forsaavidt forøvrigt kun er i overensstemmelse med, hvad der antoges under den ældre ret, givet den fornærmede ret til at paatale forbry-

delsen. Denne ret er dog betinget af, at paatalemyndigheden har nægtet at paatale eller frafaldt paabegyndt paatale (§ 94), og det offentlige kan ved disse forbrydelser naarsomhelst overtage den af den private anlagte straffesag (§ 435). Se forevrigt nærv. skrifts 6te kapitel.

Er den fornærmede død, kan hans ægtefælle, slægtninge i op- og nedstigende linie, søskende samt arvinger træde i hans sted.

Denne adgang for den private til at forfølge offentlige forbrydelser har sin begrundelse dels deri, at ogsaa den fornærmede kan have et krav paa den i forbrydelsens afstraffelse liggende opreisning, dels og væsentlig deri, at den indeholder en betryggelse mod slaphed fra paatalemyndighedens side. Den virker i denne henseende ved sin blotte tilværelse, selv om den — som hidtil — sjelden eller aldrig bliver benyttet.

Ad b) De af en forbrydelse følgende borgerlige retskrav mod sigtede kan forfølges i forbindelse med straffesagen (§ 3 jfr. det 32te kapitel). Dette gjælder saaledes navnlig krav paa erstatning for det ved forbrydelsen forvoldte tab, tilbagesøgning af de ved forbrydelsen tilegnede gjenstande, ogsaa fordring paa mortifikation af æresfornærmelser, opløsning af ægteskab.

Forfølgningen af disse krav kan paa den fornærmedes vegne overtages af paatalemyndigheden (§ 440), men førstnævnte kan ogsaa som selvstændig part slutte sig til sagen.

Retten kan til enhver tid nægte kravets forfølgning i forbindelse med straffesagen, naar den finder, at saadan forfølgning ikke kan ske uden væsentlig ulempe (§ 441).

C. Sigtede og hans forsvar.

§ 11.

Sigtede.

Medens loven kun benytter benævnelsen tiltalte om den, mod hvem en tiltalebeslutning er udfærdiget af paatalemyndigheden, betegner den som sigtet enhver, mod hvem «forfølgning er indledet for domstolen eller forberedt ved beslutning om eller iværksættelse af beslag, ransagning eller paagribelse eller lignende mod ham rettede forholdsregler» (§ 97). Fra det øieblik, en person i denne forstand kan betragtes som sigtet, tilkommer der ham visse partsrettigheder, hvoraf de vigtigste allerede er nævnt foran (se side 10—11). Den blotte omstændighed, at der hviler mistanke paa en person (at han f. ex. er nævnt i en privat angivelse), er da ikke nok til at give ham ret til at benytte forsvarer o. s. v.

Ligesom sigtede paa den ene side har en ret til at være tilstede i retsmøderne baade under forhørene og hovedforhandlingen og alene under særegne omstændigheder kan udelukkes fra disse (se §§ 278, 313 jfr. 119), saaledes har han paa den anden side en pligt til efter lovligt varsel at møde, forsaavidt han er paa fri fod. Er han paagreben eller fængslet, kan han frembringes og forlange sig frembragt i de samme tilfælde, hvor han havde været pligtig til at møde, om han var paa fri fod (§ 281).

Møder tiltalte ikke ved forhør, vil dette dog altid alligevel kunne fremmes. Derimod kan hoved-

forhandling og dømsafs sigelse (saakaldet kontumacialdøm) kun i følgende tilfælde finde sted med en udeblivende: 1) naar udfaldet bliver frifindende (§ 311, 2det led), 2) naar tiltalte er undvegen efterat tiltalebeslutningen er ham forkyndt (§ 311, 1ste led), 3) naar han, efter at sagens behandling er begyndt, fjerner sig fra retsstedet uden rettens tilladelse, 4) i lagmandsretssager, saafremt han er udebleven uden lovligt forfald eller har samtykket i sagens fremme og der handles om en forbrydelse, der fortrinsvis bliver at straffe med fængsel (§ 310), 5) i meddomsretssager under de samme betingelser, dog uden hensyn til forbrydelsens størrelse (§ 374), — alt forsaavidt retten ikke finder tiltaltes nærværelse nødvendig for sagens oplysning.

I sidstnævnte henseende maa imidlertid bemærkes, hvad allerede før er fremhævet, at tiltalte ingen pligt har til at bidrage til sagens oplysning, særlig ingen pligt til at forklare sig. Dette er i loven bestemt kommen til udtryk for forundersøgelsens vedkommende i § 255, for hovedforhandlingen i § 329, der begge siger, at dommeren skal henstille til tiltalte, om han vil forklare sig angaaende sagen. Erklærer han sig uvillig hertil, finder ingen videre afhørelse sted, ligesom i ethvert fald en krydsexamination af tiltalte fra parternes side, saaledes som den finder sted med vidner (se nedenfor), her er udelukket.

§ 12.

Sigtedes forsvar.

Det er allerede før fremhævet, at sigtede har ret til at lade sig bistaa af en forsvarer paa ethvert trin af forfølgningen (§ 99). Men forsvarer er tillige i et stort antal tilfælde nødvendig og beskikkes derfor her af det offentlige og paa offentlig bekostning, hvor tiltalte ikke selv har sørget derfor. Vor lov er i denne retning gaaet videre i sin forsg for sigtede end de fleste fremmede lovgivninger, men er i det væsentlige stemmende med den ældre ret, efter hvilken det allerede saa tidlig som i 1741 var en fastslaaet regel, at forsvarer opnævntes i alle «delinkventsager». Forsvarer er efter loven for det første altid nødvendig ved hovedforhandlingen for lagmandsret ligesom ved høiesteret (§ 100). For meddomsretterne kan han undværes, naar tiltalte har afgivet tilstaaelse (§ 373), samt i politisager og sager, hvor mulktforelæg har fundet sted (§ 377). Ellers er ogsaa her forsvarer nødvendig uden hensyn til sagens ubetydelighed. Ved forhører (under efterforskningen eller retslig forundersøgelse) er derimod forsvarer kun undtagelsesvis nødvendig, saaledes naar der afhøres personer, som staar i begreb med at udvandre el. lign., og hvis forklaringer derfor antages at blive benyttede under hovedforhandlingen, samt naar sigtede ikke er varslet til retsmødet, eller naar dette holdes for lukkede døre (§ 100, nr. 2—4). Den offentlige forsvarer opnævnes af rettens formand (§ 105) blandt et udvalg af dertil af kongen beskikkede mænd (§ 104).

Retten kan samtykke i, at andre personer (f. ex. sigtedes fader, ægtefælle) optræder i retsmødet ved siden af den egentlige forsvarer til varetagelse af sigtedes tary (§ 112).

3 die kapitel.

Bevis i straffesager.

§ 13.

Fri og bunden bevisbedømmelse.

Straffeprocessens hovedopgave er at tilvejebringe et saadant bevis, at dommeren deraf kan komme til en bestemt overbevisning om tiltaltes skyld eller uskyld. Tidligere troede lovgivningerne at maatte søge en betryggelse mod, at dommerne paa dette punkt henfaldt til vilkaarlighed, i bestemte forskrifter for, hvad der skulde kræves til at begrunde en saadan overbevisning. Fra den i det 15de og 16de aarhundredes under kirkelig rets indflydelse dannede skriftlige rettergang havde den nyere kontinentale straffeprocess bevaret det princip at binde dommerens hænder ved en række regler om, hvad han maatte fordrø for, at en kjendsgjerning i lovens forstand skulde ansees bevist (legal eller bunden bevisttheori). Herfra den bekjendte fordring til «to vidner samstemmige udi en ting» med forskrifterne om, hvilke egenskaber disse vidner maatte være i besiddelse af, — en fordring, som konsekvent

ledede til en fuldstændig udelukkelse eller ialfald stærk begrænsning af det rene indiciebevis (bevis, der ikke hviler direkte paa vidneforklaringen, men støttes til indirekte slutninger fra visse kjendsgjæringer). Ser man hen til vor positive lovgivning, var saadanne regler ogsaa de gjældende hos os før den nye straffeprocesslov, idet bestemmelserne herom i Kristian den femtes lovbog i formen stod uophævede og endog f. ex. i Schweigaards fremstilling af processen, om end med mange forbehold, foredrages som gjældende. I virkeligheden var de dog i den praktiske retsanvendelse omtrent helt satte tilside. Denne havde allerede forlængst opgivet enhver betænkelighed ved at dømme alene paa grundlag af indicier eller enkeltstaaende vidners udsagn, og forsaavidt kan den nye lov egentlig kun siges at fastslaa, hvad der allerede før var praktisk gjældende ret, naar den udtaler den saakaldte frie bevisbedømmelses princip, idet den bestemmer, at domsafgjørelsen «træffes efter fri overbevisning paa grundlag af en samvittighedsfuld prøvelse af de fremførte bevisligheder» (§ 349). En principiell forandring vil den nye lovs bevisregler kun medføre, forsaavidt angaar dommerens stilling til et under sagen optaget skjøn eller en foretagen retslig granskning, idet den ældre legale bevis teori paa dette punkt forsaavidt var gjældende hos os, som dommeren ansaaes bunden ialfald ved retslige skjøn, — en regel, som dog for straffeprocessens vedkommende havde liden praktisk anvendelse, da saadanne skjøn her var sjældne.

Den frie bevisbedømmelse vil nu imidlertid ikke

sige, at dommeren kan bygge sin afgjørelse paa rent subjektive forestillinger eller paa løse indtryk, hentet fra hvilkesomhelst kilder. Overbevisningen maa være grundet paa beviser af saadan vægt, at de ogsaa er egnede til at meddeles og gjøre indtryk paa andre, og særlig maa der «ved afgjørelsen af, hvad der er at anse som bevist, alene tages hensyn til de beviser, som er fremførte under høvedforhandlingen» (§ 349).

De midler, hvorigjennem dommernes overbevisning søges paavirket (bevismidler), kan enten være ting, der forelægges dem til iagttagelse (f. ex. dokumenter, forbryderske redskaber o. s. v.) eller forklaringer af vidner eller sagkyndige.

§ 14.

Parternes og rettens forhold til samlingen af beviserne.

Overensstemmende med anklageprincippet er tilveiebringelsen af bevismaterialet væsentlig lagt i parternes haand. Paatalemyndigheden har før hovedforhandlingen at opgive for tiltaltes forsvarer, hvilke beviser den vil føre (§ 292). Finder denne, at der bør føres andre beviser, kan han fremsætte begjæring for paatalemyndigheden om, at denne maa tilveiebringe dem. Afslaaes dette, kan forsvareren selv gjøre de fornødne skridt: optage thingsvidner, stevne vidner og sagkyndige (§ 297 og 303). Den offentlige forsvarer gjør dette paa offentlig bekostning, tiltalte og hans privat antagne forsvarer paa egen bekostning, dog med adgang til at faa udgifterne erstattede af statskassen,

hvis bevisførelsen findes at have været af betydning for sagen.

Retten øver i lagmandsretssager paa forhaand ingen indflydelse paa spørgsmaalet om, hvilke beviser der skal være tilveiebragte, inden hovedforhandlingen begynder. I meddomsretssager sendes derimod akterne til rettens formand, og denne kan anordne, hvad han finder tjenligt til sagens oplysning (§ 367, sidste led). I alle tilfælde øver retten en efterfølgende kontrol med bevisets fuldstændighed. Den «vaager paa embeds vegne over sagens fuldstændige oplysning og kan til opnaaelse heraf beslutte at indhente nye beviser og at udsætte behandlingen» (§ 331, sidste led). Denne kontrol udøves i lagmandsretssager af retten, ikke af lagretten.

At parternes virksomhed med hensyn til beviset er den principale, træder for hovedforhandlingens vedkommende ogsaa frem deri, at afhørelse af vidner og sagkyndige efter den nye lov, der her har fulgt engelsk forbillede, regelmæssig skal foretages direkte af parterne selv: Den part, der fremstiller vedkommende person, afhører ham først, dernæst krydsforhøres han af modparten og sluttelig kan dommeren rette udfyldende spørgsmaal til ham (§§ 334 og 335). Misbruges dette krydsforhør (f. ex. til at chikanere vidnerne eller øve utilladelig paavirkning paa dem), eller findes det utjenligt til sandhedens oplysning, kan afhørelsen helt overtages af dommeren (§§ 335 og 374). Under forundersøgelsen er det altid denne, der leder afhørelsen, og parterne

kan kun gennem dommeren faa forelagt vidnerne de spørgsmaal, de maatte ønske rettede til disse (§ 184).

§ 15.

Bevisets umiddelbarhed.

Den foran side 12 omhandlede grundsætning, at beviset skal føres umiddelbart for den ret, der skal dømme i sagen, har loven givet udtryk i § 332: Første led af denne § udtaler, forsaavidt angaar saglige bevismidler, at granskning af disse, naar den ikke forudsætter særlig sagkundskab eller vilde medføre overveiende ulempe, skal foretages af selve domstolen. 2det led bestemmer, at personer, hvis vidnesbyrd antages at være af betydning for sagen, bør afhøres mundtlig for selve domstolen. Fra denne sidste regel har loven dog af praktiske grunde seet sig nødsaget til at opstille en række undtagelser. For det første maa her tages hensyn til, at en person, som allerede er afhørt under et forhør, senere er udvandret eller død, eller at en person paa sit dødsleie har nedskrevet en erklæring af vigtighed, at m. a. o. en fornyet afhørelse er uiværksættelig. I saadant tilfælde tilsteder loven forklaringens oplæsning, — forsaavidt den er ubeediget dog kun, naar oplæsningen efter omstændighederne findes ganske ubetænkelig (§ 332, 4de led jfr. 5te led). Det kan endvidere indtræffe, at en person, hvis vidnesbyrd er af vægt for sagen, ved sygdom eller andre uoverstigelige hindringer er afskaaret fra at møde paa det sted, hvor retten holdes. I saa fald tilsteder loven, at afhørelsen

sker paa det sted, hvor vidnet befinder sig (thingsvidne) og at den skriftlige forklaring af dets gjengivelse oplæses (§ 332, 4de led jfr. §§ 296 og 297).

Er afhørelsen vel ikke uiværksættelig, men forbunden med uforholdsmæssig ulempe og omkostning (man tænke sig f. ex., at der til oplysning under en ubetydelig straffesag i Kristiania tiltrænges forklaring af en person i Varde, eller at en anset læge i Kristiania har afgivet erklæring under en straffesag, der behandles i Finmarken), vil umiddelbar afhørelse kunne undlades, og oplæsning af forklaringen kunne finde sted, naar denne er beediget og retten finder oplæsningen ubetænkelig (§ 332, 4de led). Det forudsættes altsaa, at afhørelsen har fundet sted under et forhør eller thingsvidne.

Oplæsning af en forklaring, som et i retten tilstedeværende vidne tidligere har afgivet, kan kun finde sted, naar vidnet erklærer ikke længer at erindre forklaringens gjenstand eller forklarer sig i strid med sit tidligere udsagn eller vægrer sig for at svare (§ 332, 3die jfr. 5te led). Det gaar altsaa ellers aldrig an at oplæse et vidnes forhørsforklaring til vedtagelse.

Skal disse fordringer til bevisets umiddelbarhed faa fuld betydning, maa deraf ogsaa udledes den vigtige sætning, at ligesaa lidt som oplæsning af en persons forklaring udenfor de opstillede undtagelsestilfælde kan finde sted, ligesaa lidt er det tilstedeligt at føre vidner om indholdet af, hvad andre vidner har udtalt: f. ex. afhøre politifunktionærer om de for dem afgivne forklaringer *).

*) Jfr. Getz og Hagerup side 209.

Skriftlige beviser oplæses af retsskriveren eller et af rettens medlemmer (§ 334).

§ 16.

Vidner.

Loven benævner de personer, der afgiver forklaring for retten i en sag, der ikke direkte angaar dem selv, enten vidner eller sagkyndige. Det særegne ved de sidste er, at de er særlig opnævnte af en dertil berettiget offentlig myndighed til at foretage visse syn, skjøn eller granskninger. Alle andre personer, der afhøres under en mod en anden anlagt straffesag, bliver da vidner, uden hensyn til, om deres afhørelse er foregaaet under hovedforhandling eller forhør (hvor de tidligere kaldtes deponenter), eller om deres forklaringer beediges eller ikke. — I sidstnævnte henseende er regelen, at vidneprov, der afgives under hovedforhandlingen, skal beediges eller bekræftes paa anden dermed ligestillet maade (§ 188), medmindre vidnet endnu ikke har fyldt sit 15de aar eller ingen tilfredsstillende forestilling har om edens betydning, eller det er mistænkt eller dømt for den handling, der er undersøgelsens gjenstand (§ 185 jfr. 186).

At aflægge vidnesbyrd angaaende forhold, der har betydning i en rettergang, er en almindelig borgerpligt. Og den, der uden gyldig grund unddrager sig for at møde som vidne eller for at svare paa de ham forelagte spørgsmaal eller for at aflægge vidneed, kan straffes med bøder og i fornødent fald afhentes og sættes i

fængslig forvaring, indtil han bekvemmer sig til at svare eller aflægge eden (§§ 175 og 189).

Vidnepligten er dog underkastet begrænsning dels a) i henseende til stedet, hvor vidnesbyrdet kan kræves, dels b) i henseende til de sager eller forhold, hvorom vidnet skal forklare sig.

Ad a) I førstnævnte henseende har, som allerede før (se side 16) berørt, den nye lov medført en væsentlig udvidelse af vidnepligten. Hidtil har regelen været, at vidnesbyrd alene kunde kræves aflagt inden det thinglag eller i den by, hvor vidnet boede, samt paa landet 2 mil, i byerne 1 mil udenfor bostedet.

Den nye lov (se § 171) udvider vidnepligten saaledes, at ved hovedforhandling for lagmandsret og i justitssager for meddomsret pligter et vidne at møde, naar det bor eller opholder sig inden den retskreds, hvor retten holdes — og retskredsen vil, som det vil erindres (se foran side 31), for lagmandsretten sige hele amtet, for meddomsretten hele sorenskriveriet — eller — uden hensyn til, hvor man bor — inden saadan afstand fra retsstedet, at det før at naa dette ikke maa reise over 600 km. med jernbane, 300 km. med dampskib eller 100 km. paa anden maade. Derhos kan retten, naar det findes magtpaaliggende, efter andragende fra nogen af parterne udvide mødepligten — og det, om fornødiges, til et hvilket som helst sted inden landets grænser. Ved politisager samt retsmøder udenfor hovedforhandlingen (altsaa navnlig forhører) pligter vidne at møde inden den by eller det thinglag, hvor det bor eller opholder sig, og ved de for thinglaget an-

ordnede sage- og maanedsting, samt naar veilængden ikke overstiger $\frac{1}{3}$ af de ovennævnte.

I forbindelse med denne betydelige foregelse af de personlige byrder, som retspleien saaledes vil paa-lægge vidnerne, staar det, at loven har indført den hos os hidtil ukjendte regel, at vidnepligtige personer betin-gelsesvis har krav paa godtgjørelse — rigtignok i en meget beskednere udstrækning end andensteds, hvor det i almindelighed erkjendes som en pligt for staten fuldt ud at erstatte et vidne de økonomiske opofrelser, som vidnepligten paa lægger det. Den nye lov (se §§ 486 —490) giver kun det vidne krav paa reise- og diæt-godtgjørelse (den sidste regelmæssig begrænset til kr. 1,20 pr. dag, hvortil kommer kr. 0,80, naar det maa overnatte udenfor hjemmet), der ved lagmands-thingene skal møde paa et retssted fjernere end 10 km. fra sin bolig, eller ved andre reiser indkaldes til et retsmøde udenfor det thinglag eller den by, hvor det opholder sig, og har at reise mer end 20 km. *) Den her omhandlede godtgjørelse vil saaledes væsentlig kun komme til anvendelse i tilfælde, hvor der efter den ældre lovgivning overhovedet ingen mødepligt bestod. Vidner, der bor i nærheden af retsstedet, kan imidlertid betingelsesvis af retten tilkjendes erstatning for tabt arbejdsfortjeneste, dog ikke mer end kr. 1,20 om dagen (§ 488).

Ad b) De grunde, der kan fritage en person for i en enkelt sag at aflægge vidnesbyrd, er følgende:

*) Reisegodtgjørelsen kan kræves udredet forskudsvis, og dens udbetaling sker paa landet gennem lensmændene.

1) At vedkommende er blandt sigtedes nærmeste paarørende (ægtefælle, forlovede, fader, moder, søn, datter, søster, broder eller ligesaa nær besvogret); se § 176.

2) At vidnet ikke kan besvare de ham forelagte spørgsmaal uden at udsætte sig selv eller sine nærmeste paarørende for straf eller tab af borgerlig agtelse (§ 177).

3) At det, hvorom vidnets forklaring fordres, er ham betroet i hans kald som sjælesørger (præst), sagsfører, læge, gjordemoder eller forsvarer i straffesager (§ 178).

§ 17.

Sagkyndige.

I mange tilfælde vil der under en straffesag tiltrænges erklæringer af personer med særlig sagkundskab, saaledes navnlig af læger ang. aarsagen til en persons død (ligaabning med, hvad dertil hører) eller angaaende tiltaltes helbred og særlig hans sindstilstand, forsaavidt spørgsmaal om tilregnelighed opstaar, angaaende, hvorvidt en kvinde har født eller ikke, ved spørgsmaal om barnemord, eller af kemikere, hvor det gjælder virkningen af en gift, beskaffenheden af en vare eller anden gjenstand, af sø- eller skibskyndige til bedømmelse af et skibs tilstand, en seilads's forsvarlighed, o. s. v. Hvor saadanne sagkyndige fornødiges, har den ret, ved hvilken sagen behandles, at

opnævne dem, og den er herved ikke bunden til noget bestemt sted, men kan tage dem fra det hele land (§ 190). En ret i Finmarken kan f. ex. opnævne som sagkyndig en anseet speciallæge i Kristiania. Enhver, som er pligtig til at vidne i sagen (jfr. foregaaende §), er efter rettens opnævnelse pligtig til at gjøre tjeneste som sagkyndig; dog bør, saavidt muligt, fritagelse finde sted, naar vedkommende paaviser, at han ikke vil kunne gjøre tjeneste uden betydelige ulemper for sig selv eller de ham paahvilende forretninger (§ 190). Antallet af sagkyndige bør i regelen være mindst to; men denne regel er ikke (som den ældre rets regel om fire skjøns mænd) bindende; den kan fraviges, hvor særlige grunde taler derfor (§ 191).

De sagkyndige kan afkræves skriftlig erklæring eller efter de for vidner gjældende regler indkaldes for retten til mundtlig afhørelse (§ 195). Det flyder af det i § 15 om bevisumiddelbarheden udviklede, at det sidste maa vælges, hvor ikke uforholdsmæssig ulempe eller bekostning dermed er forbunden. Den af de sagkyndige afgivne erklæring er ikke bindende for retten (jfr. foran side 49—50), men undergivet dens frie bedømmelse. Den kan svækkes eller modbevises f. ex. ved erklæringer fra andre sagkyndige eller ved bevis for, at undersøgelsen har været urigtig udført.

De sagkyndige er i henseende til erstatning gunstigere stillet end vidnerne. For det første er deres skyds- og diætgodtgjørelse rundeligere (§ 485). For det andet skal de altid, forsaavidt ikke (som for fast beskikkede sagkyndige) deres betaling er lovbestemt,

tilkjendes en efter forretningens beskaffenhed afpasset betaling (§ 199).

§ 18.

Retslig granskning.

Ved granskning forstaar loven undersøgelse enten af visse stedforholde, der har betydning for en retssag (aastedsgranskning), eller af visse gjenstande (forfalsket dokument, lig) eller personer. Granskning vil ofte forudsætte sagkundskab og udføres da af opnævnte sagkyndige i overensstemmelse med de i foregaaende § fremstillede regler (jfr. § 204). Udfordres ingen saadan, udføres granskningen af retten selv (§ 331) eller, hvor retten kun bestaar af en enkelt dommer, af denne i forbindelse med 2 retsvidner (§ 200 jfr. 201) eller, hvor der er fare for, at granskningens gjenstand ikke kan bevares tilstrækkelig uforandret, indtil retten kan foretage granskningen, af paatalemyndigheden (§ 209).

At granskning er foretagen, udelukker ikke, at fornyet granskning kan finde sted angaaende samme gjenstand enten ved de samme eller andre personer (§ 208).

Naar der er grund til at formode, at nogen er død en ikke naturlig død, og der er mulighed for at antage, at døden er fremkaldt ved en forbrydersk handling, skal retsligt ligskue og, hvor omstændighederne er mistænkelige, ligaabning strax finde sted, og personer, som kan give oplysning om afdødes person og endeligt, paa stedet afhøres (§ 211).

4de kapitel.

De strafferetslige tvangsmidler.

§ 19.

Beslag*).

Ved beslaglæggelse forstaaes, at det offentlige tager en gjenstand i sin besiddelse. I straffeprocessen kan saadan beslaglæggelse ske i følgende tilfælde (§ 212):

1) Ved ting, som antages at være af betydning som bevismidler, saasom redskaber, der er benyttede ved forbrydelsens udførelse, breve og telegrammer. Om de sidste bestemmer loven, at de skal beslaglægges paa vedkommende post- eller telegrafstation, saafremt de er rettede til eller antages at være bestemte for eller hildrøre fra nogen, som med skjellig grund mistænkes for en forbrydelse, der kan medføre strafarbeide, og omstændighederne gjør det sandsynligt, at indholdet bør beslaglægges. Undtagen er brevveksling mellem den sigtede og hans forsvarer (§ 217 jfr. ogsaa § 218).

2) Ved ting, der antages at burde kjendes forbrudte (konfiskerede), altsaa navnlig ting, frembragte ved forbrydelser, saasom forbryderske tryksager, ogsaa toldforsvegne varer.

3) Ved ting, som ved forbrydelsen er den fornærmede fravendte og af ham kan kræves udleverede, saasom tyvekoster o. lign.

Til beslag af ting, der er i nogens besiddelse, som

*) Lovens 17de kapitel.

ikke frivillig vil udlevere dem, udkræves rettens beslutning (§ 255), en regel, der indeholder en vigtig forbedring i vor tidligere ret. I paatrængende tilfælde træder ordre fra paatalemyndigheden i stedet for rettens beslutning, og kan heller ikke paatalemyndighedens ordre uden fare afventes, kan beslaglæggelse iværksættes (af politiet eller, naar nogen gribes paa frisk gjerning, af enhver) uden foregaaende beslutning. Men i begge tilfælde skal beslaglæggelsen ufortøvet indberettes til retten, som afgjør, hvorvidt den bliver at opretholde, og paa samme maade forholdes, naar den, der frivillig har udleveret ting til beslaglæggelse, kræver disse tilbage (§ 215).

Ting, der ved forbrydelsen er fravendte den fornærmede, skal, naar sagen er endt ved endelig dom, udleveres ham. Andre ting, der er beslaglagte for at tjene som bevismidler, skal udleveres, naar de ikke længer tiltrænges. Hvis beslaget udsætter en ikke sigtet person for tab, kan beslaglæggelsen undlades mod løfte om eller sikkerhedsstillelse for, at han paa opfordring vil forevise eller fremlægge tingen (§ 220).

§ 20.

Ransagning*).

Ved ransagning forstaaer loven: undersøgelse af person, bolig eller rum i straffeprocessuelt øiemed. Grundlovens § 102, der aabenbart tilsigtede at opstille

*) Lovens 18de kapitel.

en betryggelse mod misbrug af saadan ransagning, bestemte, at «husinkquisition» ikke maatte finde sted «uden i kriminelle tilfælde». Men før den nye lov savnede man ganske al veiledning til bestemmelse af, hvad der gik ind herunder. Loven skjelner i henseende til betingelserne for ransagning, eftersom denne foretages a) ligeoverfor mistænkte eller b) ligeoverfor andenmand.

Ad a) Naar nogen med skjellig grund mistænkes for en forbrydelse, der kan medføre høiere straf end bod, kan ransagning saavel af hans person som af hans bolig og andre rum finde sted, naar der er grund til at antage, at den vil lede til hans paagribelse eller til opdagelse af forbrydelsens spor eller til beslaglæggelse. Det samme skal gjælde, hvor nogen med skjellig grund mistænkes for ulovlig tilvirkning, salg eller udskjænkning af brændevin, øl, vin og cider, naar straffen er fastsat til bøder i forbindelse med konfiskation (§ 221, 1ste og 2det led).

Ad b) Ligeoverfor andenmand kan altid kun bolig og rum, ikke person ransages; og saadan ransagning kan under de samme betingelser som under a) nævnt finde sted, naar forbrydelsen er begaaet eller den sigtede paagrebet der, eller naar han under forfølgning paa frisk gjerning eller friske spor har betraadt rummet, eller naar der iøvrigt foreligger overveiende grund til at antage, at en eftersøgt person eller bestemte ting, der kan beslaglægges, eller spor af en begaaet forbrydelse vil være at finde (§ 221, sidste led).

Uden vedkommendes samtykke kan ransagning kun

foretages i henhold til rettens beslutning. Er der fare ved at afvente denne, træder ordre fra paatalemyndigheden i stedet (§ 223).

Ransagning iværksættes af retten eller paatalemyndigheden eller politiets tjenestemænd, saavidt muligt i overvær af to tilkaldte vidner (§ 224).

§ 21.

Paagribelse og fængsling*).

Det mest indgribende tvangsmiddel, som loven stiller til straffeforfølgningens forføining, er adgang til at indskrænke den mistænktes personlige frihed. Den mildeste form for denne personlige tvang er tiltaltes paagribelse for at afhentes til et retsmøde, ved hvilket han ikke godvillig fremstiller sig (se § 254).

Den mest vidtgaaende form er paagribelse for at underkaste tiltalte en fuldstændig frihedsberøvelse (vare-tægtsarrest).

At en betryggende ordning af dette sidste magtmiddels anvendelse er af stor og samfundsvigtig betydning, indsees let. Ligesom den bekjendte *Habeas corpus act* udgjør en del af den britiske forfatning, saaledes har ogsaa vor grundlov søgt at omgjærde den personlige frihed og husfreden med konstitutionelle garantier. Imidlertid er de herhen hørende bestem-

*) Lovens 19de kapitel.

melser givne i saa ubestemte og almindelige udtryk*), at de uden nærmere regulerende lovforskrifter ingen betydning kunde faa. Og saadanne forskrifter fandtes ikke eller fandtes ialfald kun i høist ufuldkomne antydninger i Kristian V.'s 200 aar gamle lov. Der gaves saaledes i virkeligheden ikke, hvad grundloven forudsætter, «lovbestemte tilfælde» for arrest, endnu mindre nogen «i loven foreskreven maade» for fængsling anholdelse. Og tilstanden var da, tiltrods for grundloven den, at den personlige frihed i en udstrækning, der er ukjendt i noget andet, ikke despotisk styret land, hos os var prisgivet noget nær enhver offentlig funktionærs godtykke, — en tilstand, der alene blev holdbar ved det maadehold, hvormed — det maa indrømmes — myndigheden regelmæssig, om end ingenlunde undtagelsesfrit, anvendtes.

Det store fremskridt, der her betegnes ved den nye lov, bestaar nu for det første deri, at den nøiagtig bestemmer betingelserne for frihedsberøvelse. De tilfælde, i hvilke dette tvangsmiddel kan anvendes, kan henføres til følgende hovedklasser: anholdelse paa frisk gjerning, begrundet mistanke om, at en forbryder vil flygte, eller om, at han vil begaa en ny forbrydelse, samt begrundet frygt for, at han vil rydde beviser afveien (se §§ 228—230 jfr. § 240).

For det andet indføres den vigtige regel, at frihedsberøvelsen ligesom anvendelsen af de øvrige straffe-

*) Grundlovens § 99 bestemmer: «Ingen maa fængsling anholdes uden i lovbestemte tilfælde og paa den i loven foreskrevne maade.»

processuelle tvangsforanstaltninger altid bliver underkastet domstolenes kontrol. Af betydning er her sondringen mellem selve paagribelsen og indsættelsen i varetægtsfængslet. Det ligger i sagen selv, at den første ofte maa iværksættes, uden at man faar tid eller leilighed til at indhente rettens kjendelse; og paagribelse vil derfor ikke blot kunne foretages af offentlige tjenestemænd, men ogsaa af privatmand, der træffer den mistænkte paa frisk gjerning eller friske spor (§ 232); men i ethvert tilfælde skal den paagrebne uopholdelig fremstilles for en dommer (hvis ingen anden er angiven i paagribelsesordren, da for nærmeste forhørsdommer, se §§ 235 og 236), der ved kjendelse afgjør, om den paagrebne skal være varetægtsfængsel underkastet (§ 239). Uden foregaaende paagribelse kan fængslingskjendelse afsiges mod en mistænkt, der er tilstede i retsmødet, efterat der er givet ham anledning til at udtale sig derom (§ 241).

Fængslingen ophæves, saasnart grunden for samme bortfalder (§ 244, 1ste led). Frifindes sigtede, skal han strax løslades. Hvis der, forinden løsladelsen er iværksat, afgives erklæring om anke eller fornyet behandling ved høiere ret, beror dog løsladelsen paa nærmere afgjørelse af den ret, der har afsagt frifindelsesdommen (§ 244, 2det led).

Istedetfor fængsling kan, naar den ikke beror paa frygt for, at mistænkte skal forspilde beviset, efter rettens afgjørelse træde sikkerhedsstillelse, løfte om ikke at forlade et anvist opholdssted eller til visse tider

at fremstille sig for politiet, eller beslaglæggelse af pas eller sømandspatent eller deslige (§ 245).

Den, som har været underkastet varetægtsfængsel, og som senere frifindes, eller mod hvem forfølgningen indstilles, kan forlange sig tilkjendt erstatning af statskassen for den derved lidte skade, naar de for hans forøvelse af handlingen fremførte beviser er gjendrevne (altsaa ikke, naar han er frifunden af mangel paa bevis). Er han frifunden af retsgrunde eller fordi strafbarheden er udelukket eller ophævet ved nødværge, nødtilstand, forældelse af straffen eller anden i loven anerkjendt omstændighed, afgjør retten efter sagens nærmere omstændigheder, hvorvidt saadan erstatning bør tilkjendes (§ 469). Adgangen til erstatning bortfalder, naar den sigtede selv har givet anledning til forfølgningen eller varetægtsfængslets anvendelse f. ex. ved usand selvangivelse (§ 470).

§ 22.

Heftelse af sigtedes gods*).

Heftelse af sigtedes gods er en tvangsforanstaltning, der kan anvendes i følgende to øiemed:

1) Til sikkerhed for pengeansvar, som sigtede antages at ville blive idømt (derunder indbefattet bøder, sagsomkostninger, erstatningsansvar). Heftelsen iværksættes her i bestemte gjenstande og medfører samme virkning som arrest for gjæld (§§ 459—461).

*) Lovens 24de kapitel.

2) Som tvangsmiddel mod en rømt sigtet eller domfældt, nemlig naar nogen, som er dømt til strengere straf end fængsel eller med skjellig grund mistænkes for nogen forbrydelse, der hører under lagmandsret og kan medføre saadan straf, ved flugt unddrager sig straffens fuldbyrdelse eller forfølgningen, eller naar han opholder sig i udlandet og uagtet opfordring vægrer sig for at indfinde sig i riget. Isaaafald beslaglægges hans hele formue, der sættes under forvaltning af en værge (§§ 462—5).

Heftelse af sigtedes gods kan i begge tilfælde kun iværksættes efter kjendelse af retten.

5te kapitel.

Straffeforfølgningens enkelte led.

§ 23.

Oversigt.

Retspleiens opgave er en dobbelt: at udfinde og fastslaa, hvad der er ret, og ved de til statens raadighed staaende magtmidler at fuldbyrde, hvad der er erkjendt at være ret. Til denne dobbelte opgave svarer to dele af straffeforfølgningen: Den ene, omfattende alle de skridt, der staar i forbindelse med undersøgelsen af tiltaltes skyld, den anden, omfattende straffefuldbyrdelsen.

Inden den første del fremstiller sig videre modsætningen mellem forhandlingen i første instans og de saakaldte retsmidler eller midler til at faa en allerede truffen retslig afgjørelse af en persons skyld eller uskyld prøvet eller omgjort. Med dette for øie vil i det følgende vor fremstilling falde i 3 dele: I. Straffeløvelsen i første instans. II. Retsmidlerne. III. Straffeløvelsen.

Ogsaa forsaavidt straffeløvelsen i første instans angaar, maa man imidlertid sondre en række forskjellige trin:

Enhver straffeløvelse, der ikke som den rent inkvisitoriske ledes af samme person fra først til sidst, falder naturligen i to hovedafsnit: det første bestemt til at samle materialer til bedømmelse af, om en bestemt person skal tiltales for en begaaet forbrydelse (forundersøgelsen), det andet bestemt til at samle beviser for og endelig afgjøre spørgsmaalet, om den tiltalte skal fældes (hovedforhandlingen).

Skillet mellem disse danner tiltalebeslutningen og de ved forberedelsen til hovedforhandlingen nødvendiggjorte skridt. I visse tilfælde vil imidlertid ingen tiltalebeslutning fornødiges, idet sagen umiddelbart efter forundersøgelsens afslutning paadømmes af forhørsretten. I andre tilfælde bortfalder saavel tiltalebeslutning som dom, idet sagen afgjøres ved den sigtedes vedtagelse af straf. Med dette for øie vil under det første af de ovennævnte afsnit følgende underafsnit blive at betragte: A. Forundersøgelsen (efterforskning og retslig forundersøgelse). B. Sagens paadømmelse af

forhørsret. C. Vedtagelse af straf. D. Tiltalebeslutning. E. Forberedelse til hovedforhandlingen. F. Hovedforhandlingen.

I. Straffeforfølgingen i første instans.

A. Forundersøgelse.

§ 24.

Efterforskning og retslig forundersøgelse *).

Den første foranledning til, at straffeforfølgingen sættes iværk, vil regelmæssig være en anmeldelse (fra en privatmand eller en af politiets tjenestemænd). Saadan anmeldelse kan ske til paatalemyndigheden eller i paatrængende tilfælde til underdommeren (§ 262). — Undertiden vil derefter strax kunne skrides til sagsanlæg, og nogen som en særlig akt fremtrædende forundersøgelse bliver der ikke tale om, saaledes f. ex. hvor der er tale om et af en navngiven mand udgivet forbrydersk skrift. Regelmæssig vil det imidlertid være nødvendigt at foretage en række dels udenretslige dels retslige skridt for at bringe forbrydelsens art og forbryderens person saavidt paa det rene, at man kan faa et sikkert grundlag for tiltalespørgsmaalet. Efter vor ældre ret vilde disse i almindelighed stille sig saaledes: Først anstilledes en foreløbig udenretslig undersøgelse af politiet (lensmanden), som derefter enten (i andre byer end Kristiania) selv optog et retsligt forhør eller (paa landet og i Kristiania) sendte sin rapport til underdommeren til forhørs optagelse. Naar forhøret var sluttet, sendtes det til paatalemyndigheden.

*) Lovens 21de og 22de kap.

I det overveiende antal tilfælde vil der ogsaa efter den nye lov kunne forholdes paa denne maade, kun med den allerede før (side 10) berørte iøinespringende forskjel, at retsligt forhør altid maa optages af dommeren, aldrig af politiet. Og for en overfladisk betragtning vil det kunne synes, som om alt her iøvrigt er bleven ved det gamle. Ser man imidlertid lidt mere indgaaende paa tingene, vil man finde en ikke uvæsentlig forandring i selve principerne for ordningen af den kriminelle forundersøgelse.

Under den ældre ret var der egentlig ikke nogen enkelt myndighed, i hvis hænder ledelsen af undersøgelsen i en straffesag var samlet. Dette viste sig især, naar oplysninger skulde samles inden forskjellige jurisdiktioner. Dette maatte da formidles gjennem overøvrigheder (amtmændene) paa de forskjellige steder, idet disse gav vedkommende underdommere de fornødne paalæg, og af de flere forhørsdommere, som saaledes fik befatning med sagen, var den ene ikke mere end den anden leder af den hele undersøgelse.

Den nye lov har i modsætning hertil lagt forundersøgelsen i hænderne enten paa paatalemyndigheden (regelmæssig politiet, men ogsaa statsadvokaten) inden det distrikt, hvor forbrydelsen er begaaet, eller en forhørsret. I første tilfælde benævner loven undersøgelsen efterforskning (21de kapitel), i sidste tilfælde retslig forundersøgelse (22de kapitel). Denne sidste maa ikke forvexles med forhør. Den adskiller sig fra dette derved, at paatalemyndigheden ingen bindende anordninger kan træffe angaaende undersøgelsens

omfang, — at den altid ledes af en enkelt ret f. ex. byretten i Kristiania), der, selv hvor oplysninger foranlediges i andre juridiktioner (Drammen, Telemarken), direkte kan begjære de fornødne skridt udførte af vedkommende myndigheder (§ 276) og beholder afgjørelsen af, hvad der skal foretages, — samt at den aldrig kan aabnes uden mod en bestemt mistænkt (§ 271). Den retslige forundersøgelse, der intet tilsvarende har i vor ældre ret, men er et fra fransk (og tysk) ret laant institut, har sin hovedbetydning i hensynet til sigtede, idet den unddrager ham fra paatalemyndighedens mere ensidige ledelse af undersøgelsen og stiller forfølgningen under retten, der formodes mere upartisk og i ethvert tilfælde er mere kontrolleret derved, at kjæremaal kan anvendes mod dens forføininger. Den retslige forundersøgelse er derfor heller ikke i noget tilfælde nogen ueftergivelig betingelse for en straffesags fremme, men den kan i lagmandsretssager kun undlades, naar sigtede samtykker deri (§ 271, 2det led). I andre tilfælde er det overladt paatalemyndighedens afgjørelse, naar den skal aabnes.

Ved siden af den retslige forundersøgelse bevarer forhør i den ældre forstand fuldt ud sin plads som et betydningsfuldt led i efterforskningen. Efter § 266, 2det punktum kan paatalemyndigheden til brug ved denne for retten begjære afhørelse af vidner (og sagkyndige) saavel som af sigtede. Og i de aller fleste ikke rent ubetydelige eller ganske klare sager vil den have opfordring til at gjøre dette, fordi paatalemyndigheden selv ikke har nogen adgang til at fremtvinge

nogen forklaring af vidner, — fordi kun de for retten afgivne forklaringer medfører ansvar, og derfor retslig afhørelse vil være det bedste middel til at faa sandheden frem, — og fordi endelig, hvis tilstaaelse aflægges, sagen ofte paa stedet vil kunne paadømmes af forhørsretten og derved meget besvær spares (jfr. §§ 283 og 270 nedenfor under B).

Forholdet mellem efterforskning og retslig forundersøgelse maa ikke tænkes saaledes, at der i en sag altid kun kan forekomme enten det ene eller det andet. Meget mere vil regelmæssig enhver sag begynde med en efterforskning, anstillet af politiet. Af dennes udfald afhænger det, om stadsadvokaten (jfr. § 90) vil begjære retslig forundersøgelse. Er en saadan aabnet, kan den dog naarsomhelst med parternes samtykke sluttes (§ 281, 2det led), og de iøvrigt nødvendige undersøgelser anstilles af paatalemyndigheden.

B. Straffesags paadømmelse af forhørsret uden tiltalebeslutning.

§ 25.

Aflægger sigtede under et forhør eller i et retsmøde under den retslige forundersøgelse uforbeholden tilstaaelse, kan sagen paa stedet paadømmes uden tiltalebeslutning og uden tilkaldelse af lægdommere under følgende betingelser (§ 283 jfr. § 270): 1) at tilstaaelsen bestyrkes ved de øvrige foreliggende oplysninger, 2) at sigtede samtykker i paadømmelsen,

3) at sagen efter sin betydelighed ikke hører under lagmandsret (jfr. foran § 5).

Denne adgang til, hvad man kalder summarisk paadømmelse, har loven optaget fra vor ældre ret, men dels udvidet dels indskrænket betingelserne derfor, — det første, forsaavidt tidligere ingen sag kunde paadømmes summarisk, der kunde medføre strengere straf end strafarbeide i 3 aar, medens nu endog strafarbeide i 15 aar (nemlig for gjentaget tyveri) vil kunne paakjendes summarisk, — det sidste, forsaavidt de under 1 og 2 anførte betingelser ikke gjaldt under den ældre ret.

C. Vedtagelse af straf.

§ 26.

Vedtagelse af straf er i virkeligheden ikke ensbetydende med en kontrakt, hvorved man forpligter sig til at lide straf paa samme maade som f. ex. en kjøber forpligter sig til at betale kjøbesummen. En saadan kontrakt er uforenelig med straffens væsen. Vedtagelsen gaar ud paa, at man frafalder rettergang og underkaster sig et fra paatalemyndigheden udfærdiget forelæg af straf, som om det var dom. Derfor er vedtagelsen ikke mere bindende end en saadan. Den kan paaankes af samme grunde som en dom, og vedkommende kan frifindes, hvor f. ex. forholdet befindes ikke at have været strafbart (jfr. § 381).

Vedtagelse finder alene sted ved formuesstraffe (bøder, konfiskation), hvorved imidlertid bemærkes, at

ogsaa de vedtagne bøder, hvis de ikke udredes, maa afsones med fængsel.

Loven har udvidet adgangen til vedtagelse af formuesstraf, forsaavidt den ikke blot, som før, finder anvendelse i sager angaaende overtrædelse af politilovgivningen, men ogsaa i sager angaaende forbrydelser mod den almindelige straffelov (justitssager), se § 287.

Fremgangsmaaden er den, at paatalemyndigheden (politiet, statsadvokaten) udfærdiger et forelæg, hvori forbrydelsen betegnes, og straffen angives, og hvori sigtede opfordres til inden en vis bestemt tid at erklære, om han vedtager at udrede, hvad der kræves (§ 288). Afgives intet svar, skrives der til sagsanlæg.

D. Tiltalebeslutningen *).

§ 27.

Naar forhør eller retslig forundersøgelse er afsluttet, sendes sagens akter til paatalemyndigheden (det vil regelmæssig sige statsadvokaten jfr. side 42). Denne har, naar den finder sagen tilstrækkelig forberedt, uden ophold at fatte beslutning om, hvorvidt tiltale skal reises (§ 284). Det afgjørende for paatalemyndigheden ved dens bestemmelse herom vil først og fremst være, om det ved forundersøgelsen tilveiebragte bevis giver nogen rimelig støtte for den antagelse, at en bestemt person vil kunne fældes for en forbrydelse. Men loven giver

*) Lovens 23de kapitel.

derhos paatalemyndigheden adgang til uden hensyn til bevisets stilling i visse tilfælde at undlade paatale (§ 85). Særlig mærkes, at den hertil har adgang, naar den antager, at intet offentligt hensyn kræver, at forbrydelsen straffes, navnlig naar særdeles lang tid er hengaaet siden dens forøvelse, eller særdeles formildende omstændigheder foreligger.

Tiltalebeslutningen skal angive domstolen, tiltalte og forbrydelsen (§ 286) f. ex.:

Statsadvokaten i Buskeruds lagsogn gjør vitterligt: At Even Pedersen, bosat i Drammen, sættes under tiltale for meddomsretten i Drammen til fældelse efter straffelovens kap. 19 § 1 for den 8de januar 1890 fra en vogn, der henstod paa Drammens torv, at have borttaget en pels, tilhørende Anders Solbakken, uden dennes samtykke, for ved dens tilegnelse at skaffe sig en uberettiget vinding.

E. Forberedelsen til hovedforhandlingen *).

§ 28.

Det afsnit, som loven betegner med forberedelsen til hovedforhandlingen, har dels til hensigt at give de i forhandlingen deltagende personer (navnlig paatalemyndigheden, tiltalte og hans forsvarer tildels ogsaa rettens formand) adgang til at træde i forbindelse med hinanden, dels at samle og have paa rede haand de

*) Lovens 24de kap. jfr. §§ 266—267.

for hovedforhandlingen nødvendige beviser, dels at paa-
stevne sagen (indkalde tiltalte, vidner osv.) samt udtrække
og tilsige lagrette- og domsmænd.

I meddomsretssager vil denne forberedelse
i det væsentlige foregaa som efter den ældre ret.
Paatalemyndigheden besørger tiltalebeslutningen for-
kyndt, opnævner i de fleste tilfælde en aktor, der skal
forberede og udføre sagen (se foran side 41) samt sørger
for en forsvarers opnævnelse af rettens formand. Aktor
besørger stevning til tiltalte og til de vidner, han finder
det fornødent at indkalde, og foranstalter uopsættelige
bevishandlinger (jfr. § 296) foretagne. Han sender
sagens aktstykker til forsvareren, som angiver, hvad
han fra forsvarers side finder fornødent, og sender sagen
til rettens formand (underdommeren), der berammer tid
og sted for retsmødet og sender dokumenterne tilbage
til paatalemyndigheden med underretning om, hvad han
enten af egen drift eller efter begjæring af tiltalte eller
hans forsvarer beslutter foretaget til sagens oplysning
(§ 367). Den offentlige forsvarer kan forøvrig altid paa
offentlig bekostning besørge de beviser indsamlede (vidner
stevnte), som han finder nødvendigt, hvorimod tiltalte
selv og hans private forsvarer gjør dette paa egen
bekostning (§ 297 i slutn. og § 303, se foran side 50).

I lagmandsretssager er der navnlig forsaavidt
en forskjel, som rettens formand (lagmanden) her indtager en
mere tilbagetrukket stilling. Da lagmandstthingene paa
forhaand er bestemte, har han intet med sagens berammelse,
men det er overladt paatalemyndighedens bestemmelse,
til hvilket thing sagen skal paaestevnes. Lagmanden

faar heller ikke før retsmødet akterne oversendte, men kun en gjenpart af tiltalebeslutningen og en af statsadvokaten forfattet kort fremstilling af sagen, og han kan regelmæssig ikke paa dette trin gribe ind med nogen bestemmelse om, hvilke beviser der skal tilveiebringes. Hans væsentligste virksomhed for hovedforhandlingen bestaar i udtrækningen af lagrettemændene (jfr. foran side 37). — Der opnævnes i lagmandsrets-sager aldrig aktor; statsadvokaten maa altid selv udføre sagen.

F. Hovedforhandlingen.

a) For lagmandsret^{*)}.

§ 29.

Forhandlingens gang.

Saasnart lagmandstinget er erklæret sat, paaraabes de lagrettemænd, der skal gjøre tjeneste under samme (som før bemærket, regelmæssig 21). I forbindelse hermed kan der nu opstaa forhandlinger om lagrettelistens gyldighed saavel i dens helhed som for enkelte lagrettemænds vedkommende. I denne forhandling kan baade paatalemyndigheden og samtlige de tilfalte, hvis sager er paastevnede til lagmandstinget, deltage (§ 304). Leder den til, at saa mange lagrettemænd maa fratræde, at der bliver færre end 19 tilbage, varamændene ibereg-nede, maa suppleanter tilkaldes blandt de nærmest boende (§ 305 jfr. 64). Og er lagrettelisten i sin helhed ugyldig, vil ny lodtrækning eller — hvis feilen hid-

^{*)}, Lovens 25de kap.

rører fra valget — nyt valg være nødvendigt; og lagmandstinget vil saaledes kunne spildes.

Naar lagrettelistens rigtighed er paa det rene, paaraabes den sag, der skal foretages først, og i forbindelse dermed opfordrer lagmanden lagrettemændene saavel som parterne til at angive, hvorvidt der er omstændigheder tilstede, der bevirker, at de første som inhabile ikke kan gjøre tjeneste i sagen (§ 316 jfr. lovens 7de kapitel). Er dette bragt paa det rene, giver lagmanden først tiltalte og dernæst paatalemyndigheden adgang til at udøve sin udskyldelsesret. Benyttes denne ikke fuldt ud, tages de 10 lagrettemænd, der skal forrette i sagen, ved lodtrækning (§§ 317—320).

Naar saaledes lagretten er dannet og har indtaget sit sæde, oplæses tiltalebeslutningen og spørges tiltalte om personalia (navn, alder osv.), samt om han erkjender sig skyldig i det i tiltalebeslutningen omhandlede forhold (§ 322). Dette spørgsmaal bliver paa dette trin kun at besvare med ja eller nei. Det tilsigter alene at bringe paa det rene, hvor vidt bevisførelsen maa udstrækkes, navnlig for det tilfælde, at det skulde vise sig, at ikke alle vidnerne er tilstede. Videre udvikling fra tiltaltes side bliver der først senere anledning til. Derpaa opraabes de indstevnte vidner og sagkyndige.

Allerede paa dette trin kan saavel tiltalte som enhver af rettens dommere opkaste spørgsmaal om, hvorvidt det i tiltalebeslutningen omhandlede forhold — selv om det kan antages begaaet — efter loven er strafbart, eller om der foreligger præskription eller en anden efterfølgende straffeudelukkelsesgrund, hvis bedøm-

melse ikke henligger under lagretten (jfr. følgende §). Og er rettens medlemmer enige, kan allerede her frifindelsesdom afsiges, uden at altsaa isaafald lagretten medvirker (se § 324).

Sker ikke dette, begynder forhandlingen angaaende selve det forhold, hvorfor tiltale er reist, med, at lagmanden foreholder lagrettemændene, at de fra nu af og indtil deres endelige kjendelse angaaende skyldspørgsmaalet er afgiven, ikke angaaende sagen maa have nogen samtale eller forbindelse med nogen anden end retten gjennem lagmanden, og at de ikke uden dennes tilladelse maa forlade det fælles overlægningsrum, efterat de har trukket sig tilbage til det fælles raadslagningsrum (§ 326). Derefter edfæstes de*) og vælger af sin midte en ordfører.

Paatalemyndigheden (statsadvokaten) faar nu først ordet til en udvikling af, hvad der er tiltalens gjenstand, og hvilke beviser den formener at kunne føre for sin paastand. Derefter henstiller lagmanden til tiltalte at forklare sig angaaende sagen. En ligefrem examination af tiltalte — være sig fra rettens eller paatalemyndighedens side — er saaledes udelukket. Kun skal han, hvis hans forklaring strider mod hans tidligere afgivne, eller der er sider eller dele af sagen, med

*) Edsformelen lyder (§ 327): «Lover og sværger I, at I ville give god agt paa det, som forhandles i retten, og besvare de spørgsmaal, der bliver eder forelagte, saaledes som I ved sandest og rettest at være efter loven og sagens bevisligheder.»

hensyn til hvilke han ikke har udtalt sig, gjøres opmærksom derpaa (§ 329).

Derpaa begynder bevisførelsen. Først fremstiller statsadvokaten sine vidner, der afhøres af ham og krydsforhøres af forsvareren. Derpaa kommer forsvarerens vidner, der afhøres af ham og krydsforhøres af statsadvokaten (§ 334). Før forsvareren paabegynder nogen bevisførelse, kan han kortelig angive, hvilke beviser han mener at kunne føre, og hvilke slutninger han vil bygge derpaa (§ 330).

Lagmanden skal tilbagevise spørgsmaal til vidner eller sagkyndige, naar de ikke vedrører sagen og (som før nævnt) selv overtage afhørelsen, naar han eller retten finder den maade, hvorpaa den sker, utilfredstillende (§ 334, sidste led). Han kan i ethvert tilfælde enten af egen drift eller efter anmodning af domstolens øvrige medlemmer (de bisiddende dommere eller lagrettemændene) afhøre vidnet om saadanne punkter, hvor dets forklaring findes ufyldstgjørende. Direkte kan de bisiddende dommere og lagrettemændene ikke uden lagmandens samtykke rette spørgsmaal til vidnerne (§ 335).

Efterat bevisførelsen er sluttet, faar først paatalemyndigheden og dernæst forsvareren ordet til foredrag for lagretten om skyldspørgsmaalet. Enhver har ret til at tale to gange. Ved siden af forsvareren har ogsaa tiltalte selv ret til ordet (§ 339).

Naar parterne har endt sine foredrag, har statsadvokaten at oplæse og fremlægge udkast til de spørgsmaal, der skal forelægges lagretten

(§ 341). Ogsaa her kan der opstaa forhandling mellem parterne. Den endelige afgjørelse af, hvilke spørgsmaal der skal stilles, tilkommer i tvilstilfælde retten. Spørgsmaalenes endelige redaktion tilkommer lagmanden. Lagretten har ingen indflydelse paa dem.

Naar spørgsmaalene er fastsatte, oplæses de af lagmanden, og derefter gennemgaar denne i et kort foredrag sagen og dens bevisligheder og forklarer, saavidt fornødent, spørgsmaalene og de retssætninger, som skal lægges til grund for deres besvarelse (§ 347). Loven har saaledes paa dette punkt fulgt det engelske system, hvorefter dommeren skal udtale sig baade om beviset og retssætningerne, medens han efter den franske lov ikke kan udtale sig om nogen af delene og efter den tyske kun om det sidste. Loven har da heller ikke forbudt lagmanden at tilkjendegive, hvorledes sagen efter hans mening bør afgjøres. Parterne kan forlange, at særlig paa pegede dele af lagmandens retsbelærelse gjengives i retsbogen, og kan i visse tilfælde ved appel af dommen angribe lagrettens kjendelse, naar den er grundet paa, at lagmandens veiledning med hensyn til loven har været urigtig (§ 347, sidste led og § 380).

Lagretten trækker sig derpaa tilbage i enrum til raadslagning, medbringende spørgsmaalene (§ 348). Finder den, at den behøver yderligere forklaring om loven, eller opstaar der iøvrigt tvil, kan den vende tilbage til retssalen, hvor lagmanden, efterat lagrettens ordfører har fremført dens andragende, meddeler eller besørger det fornødne (§ 350).

Naar afstemningen om spørgsmaalene er tilende-

bragt, indtager lagretten atter sit sæde i retssalen og paa lagmandens opfordring meddeler dens ordfører afgjørelsen (§ 352). Gaar denne ud paa, at tiltalte ikke er skyldig, afsiger retten strax sin frifindelsesdom (§ 357).

Har lagretten derimod besvaret skyldspørgsmaalet bekræftende, kommer det regelmæssig — d. e., hvis retten ikke benytter den i følgende § nærmere omhandlede adgang til at henvise sagen til behandling ved et nyt lagmandsting — til en særskilt forhandling om straffelovens anvendelse og straffeudmaalingen, hvorunder først paatalemyndigheden og dernæst forsvareren og tiltalte faar ordet og har adgang til at føre de beviser, der i den anledning maatte være nødvendige (§ 362). Hyppigst vil denne forhandling være ganske kort, og bevisoptagelsen indskrænke sig til en dokumentation af tidligere straffedomme, der kan blive at tillægge skjærpende vægt. Der kan dog ogsaa her blive anledning til vidtløftigere procedure, navnlig forsaavidt visse straffrihedsgrunde, som oven antydet, er uberørte af lagrettens kjendelse, nemlig alle efter forbrydelsens begaaelse indtraadte omstændigheder, der udelukker straf, navnlig da, at den er bortfalden ved præsription. Dommen afsiges saa af retten ved retsmødets slutning eller i et særskilt berammet møde senest et døgn derefter (§ 363).

Er tiltalte tilstede, tilspørges han, om han vedtager dommen (§ 364). Er han ikke tilstede, skal en fældende dom forkyndes for ham (§ 365).

§ 30.

Særlig om forholdet mellem retten og lagretten.

I. Dommen i en lagmandsretssag bliver til ved en forening af to bestanddele, der hidrører fra de to forskjellige dele af retten: Skyldspørgsmaalet afgjøres af lagretten, straffespørgsmaalet af retten. Dette tiltrænger dog nogen nærmere forklaring. Og til bedre forstaaelse af det hele forhold vil det anbefale sig først at betragte selve den form, hvorigjennem samarbeidet mellem retten og lagretten formidles: spørgsmaalsstillingen. Dennes karakter vil bedst kunne belyses ved et eksempel: A. er tiltalt for den 15de januar 1890 ombord paa det i Kristiania havn henliggende barkskib «Anna» at have forvoldt matros B.s død ved at bibringe ham et knivstik i brystet.

Spørgsmaalet om tiltalte er skyldig i dette forhold skal nu forelægges lagretten saaledes, at det kan besvares med et enkelt ja eller nei (§ 343). Det her tænkte tilfælde kan imidlertid strafferetslig blive at bedømme høist forskjelligt efter hensigtens beskaffenhed og de forevrigt ledsagende omstændigheder; og da disse momenter skal bringes paa det rene ved lagrettens afgjørelse, maa dertil tages hensyn ved spørgsmaalsstillingen. Foreligger der hos A. saavel den hensigt at dræbe som overlæg, bliver gjerningen mord og kan medføre livsstraf (straffelovens kap. 14 § 2). Foreligger vel hensigt at dræbe, men handlingen er udført i en øieblikkelig opbruselse eller under et slagsmaal, uden at den er bleven overveiet, bliver den at bedømme

som drab, for hvilket straffen aldrig kan overstige strafarbejde i 15 aar (strl. 14—1). Har tiltalte kun havt til hensigt at bevirke skade paa legeme, men ikke at dræbe, bliver forbrydelsen at bedømme som legemsfornærmelse (straffelovens 15—4 jfr. 3). Og har han slet ikke havt til hensigt at volde nogensomhelst skade, vil handlingen alene kunne bedømmes som uagtsomt drab (strl. 14—7). Sæt, at man nu i dette tilfælde alene havde forelagt lagretten et eneste spørgsmaal saalydende: Er A. skyldig i i den hensigt at dræbe og med overlæg at have forvoldt B.s død ved den 15de januar 1890 ombord paa barkskibet «Anna» at bibringe ham et knivstik i brystet? Det vil da sees, at lagretten maatte svare nei, om den fandt, at overlæg manglede, eller at tiltalte kun havde til hensigt at skade paa legeme. Og resultatet vilde kunne blive frifindende, uagtet maaske den hele lagrette var enig i, at han var skyldig i drab eller legemsfornærmelse. Absolut nødvendigt er dette resultat vistnok ikke. Thi om end alle spørgsmaal skal formes saaledes, at de kan besvares med et enkelt ja eller nei, er det dog ikke lagretten forment af egen drift at gjøre tilføielser til sine svar, hvorved disses rækkevidde begrænses. Den kunde saaledes i vort tilfælde svare: ja, dog uden overlæg, eller: nei, men vel skyldig i at have fornærmet B. paa legeme, eller lign. Men lagretten er aldrig forpligtet hertil, og det vil aabenbart være rent tilfældigt, om lagretten som en juridisk ukyndig korporation har øie for de forskjellige straffelovsanvendelser (subsumtioner), hvorom der kan være tale, og

fremhæver netop de momenter, som her er af rets­lig betydning. Spørgsmaalene bliver da, om man vil have sagen forberedt for alle de forannævnte udfald, at fremsætte saaledes: 1ste hovedspørgsmaal: Er A. skyldig i i den hensigt at dræbe at have forvoldt B.'s død ved, at han o. s. v.? (se ovenfor). Tillægsspørgsmaal, der bliver at besvare, hvis første hovedspørgsmaal bekræftes: Er denne handling foret med overlæg? 2det hovedspørgsmaal, der bliver at besvare, hvis 1ste hovedspørgsmaal benægtes: Er A. skyldig i forsætlig at have tilføiet B. betydelig skade paa legeme eller helbred ved at han o. s. v.? (se ovenfor). 1ste tillægsspørgsmaal, der bliver at besvare, hvis 2det hovedspørgsmaal bekræftes: Er handlingen foret med overlæg? 2det tillægsspørgsmaal, der ligeledes bliver at besvare, hvis 2det hovedspørgsmaal bekræftes: Er B.'s død forvoldt ved den omhandlede legemsfor­nærmelse? 3die hovedspørgsmaal, der bliver at besvare, hvis baade 1ste og 2det hovedspørgsmaal benægtes: Er A. skyldig i ved uagtsomhed at have forvoldt B.'s død ved at han o. s. v.?

Strengt taget er heller ikke herved alle tænkelige strafferetslige synspunkter udtømte. Hvor vidt man skal gaa i at tage hensyn hertil ved spørgsmaalsstillingen, afgjøres, som nævnt, af retten; men paa denne afgjørelse har loven givet parternes forlangende en bestemmende indflydelse, idet der altid skal spørges om saadanne omstændigheder, som kan have indflydelse paa forholdets strafferetslige bedømmelse, naar en saadan omstændighed under forhandlingen er paastaet at være

tilstede, og forlangende derom fremsættes (§ 342, 3die punktum).

Foruden de her omhandlede spørgsmaal kan der endvidere blive tale om følgende to arter tillægsspørgsmaal: 1) Angaaende saadanne særlige omstændigheder, der vilde udelukke straffeskyld (nødværge, nødtilstand o. lign.) Betydningen heraf vil fremgaa af det følgende. Er tilstedeværelsen af nogen saadan omstændighed paa-staaet under forhandlingen, kan tillægsspørgsmaal ikke negtes stillet, saafremt forlangende derom fremsættes (§ 345, 2det led). 2) Angaaende tilstedeværelsen af særdeles formildende eller særdeles skjærpande omstændigheder i almindelighed (spørgsmaalet lyder her saa: Er der skjærpande (formildende) omstændigheder tilstede? Spørgsmaal herom kan forlanges fremsat af parterne eller besluttet af retten paa embeds vegne; derimod kan en udtalelse her aldrig foranlediges af lagretten selv. Alene et for tiltalte gunstigt svar paa et saadant spørgsmaal er bindende for retten. Se § 346.

II. Ser man nærmere hen til, hvad der ligger i de spørgsmaal, der saaledes forelægges lagretten, vil det let erkjendes, at det ikke blot er faktiske, men ogsaa juridiske spørgsmaal, der skal afgjøres af den, — ikke blot spørgsmaal om, hvad der skal ansees bevist, men ogsaa om, hvorledes det beviste retslig skal bedømmes.

Der spørges først: Er tiltalte skyldig — —? Herved undergives det lagrettens afgjørelse, om alle de positive og negative, ydre og indre betingelser for straffeskylds

tilstedeværelse, som strafferettens almindelige del opstiller, er tilstede. Kun en positiv undtagelse har loven her gjort, idet den i § 165 bestemmer, at til skyldspørgsmaalet skal ikke henregnes spørgsmaalet om straffens udelukkelse paa grund af forældelse og lignende udenfor det forbryderske forhold liggende efterfølgende omstændigheder, som har indflydelse paa strafbarheden. Derimod hører til skyldspørgsmaalet alle samtidige omstændigheder, der udelukker straffeskyld, saaledes nødværge, nødtilstand, at handlingen er en lovlig udøvelse af hustugt osv. Da det nu imidlertid kan befrygtes, at lagrettemændene som juridisk ukyndige ikke skal være tilstrækkelig opmærksomme herpaa, er den foran nævnte adgang til at stille tillægsspørgsmaal angaaende saadanne omstændigheder indført af loven, skjønt egentlig en lagrettekjendelse, der besvarer et saadant spørgsmål bekræftende, efter først tillige at have bekræftet det almindelige skyldspørgsmaal, er selvmodsigende, idet det baade udtaler, at tiltalte er og at han ikke er skyldig.

Der spørges videre: Er tiltalte skyldig i i den hensigt at dræbe osv?. Bedømmelsen af en saadan hensigts tilstedeværelse vil ofte været et juridisk spørgsmaal. Hvis saaledes i vort eksempel tiltalte erklærer — uden at man har grund til at drage hans udtalelse i tvil —, at han ikke havde det ønske, at hans offer skulde dø, men at han stødte kniven i brystet væsentlig for at volde sin fiende varig mén, saa er dermed dog ikke givet, at spørgsmaalet om drabs hensigt bliver at benegte. Der maa spørges, om ikke en person, der benytter et mordvaaben paa en saa farlig maade, at det ligesaa

godt kan medføre døden som det modsatte, maa siges at ville dræbe, selv om han ikke netop ønsker det. Dette spørgsmaal er af juridisk art.

Det samme vil ofte gjælde spørgsmaalene om overlæg og forvoldelse. Tænker man sig, at B. ikke dør paa stedet, men bliver indlagt paa et hospital, og efterat allerede hans saar er i færd med at helbredes, dør af tilstødende rosenfeber eller hospitalsbrand, saa er der vistnok en aarsagssammenhæng mellem saaret og døden, men er dette nok til at begrunde forvoldelse i strafferetslig forstand? — o. s. v.

Til hjælp ved løsningen af de juridiske tvil, der møder lagretten under udførelsen af dens hverv, har den væsentlig kun lagmandens retsbelærelse. Der opstaar da det spørgsmaal: Er denne bindende for lagretten? Naar man betænker, at lagrettemændene efter sin ed forpligter sig til at følge loven, og at de selv forudsættes at være ganske retsukyndige og under sin raadslagning og stemmegivning overlades ganske til sig selv, kan man vanskelig komme til andet resultat, end at loven maa have forudsat, at lagretten har at følge loven, saaledes som denne fremstilles for dem af lagmanden. Denne forudsætning er ogsaa udtalt i lovens forarbejder^{*)}. I loven selv er den derimod ikke udtrykkelig tilkjendegivet. Og ligesom en lagrettemand neppe nogensinde vil kunne drages til strafferetsligt ansvar (for tilsidesættelse af sine pligter), om han fraviger lagmandens belærelse, saaledes er det

^{*)} Se Storth. forh. 1887 Indst. O. II side 83.

vist nok, at en lagrettekjendelse aldrig kan omstødes blot af den grund, at denne belærelse er fravegen.

III. Det blev i begyndelsen af denne § udtalt, at rettens opgave bestod i at afgjøre straffespørgsmaalet. Naar f. ex. i det foran nævnte eksempel lagretten har benægtet 1ste hovedspørgsmaal, men bekræftet 2det hovedspørgsmaal med tillægsspørgsmaal, saa afgjør retten, at forholdet bliver at henføre under str.l. kap. 15 § 4 jfr. § 3, og fastsætter straffen. Herved er imidlertid ikke dens indflydelse paa domsresultatet udtømmende angivet:

1) For det første fremgaar det af det foregaaende, at retten ialfald indirekte indvirker paa domsresultatet ved afgjørelsen af, hvilke spørgsmål der skal forelægges lagretten. I spørgsmaalene ligger allerede en del af dommen.

2) For det andet blev det i foregaaende nr. fremhævet, at § 165 undtager de efterfølgende straffedelukkelsesgrunde fra skyldspørgsmaalet. Disse bliver da at afgjøre af retten.

3) For det tredje har loven givet retten ogsaa en indflydelse paa skyldspørgsmaalet, saaledes som det er henlagt under lagrettens afgjørelse. Som en almindelig bemærkning kan det her udtales, at en saadan indflydelse aldrig finder sted ligeoverfor frifindende lagrettekjendelser. Det eneste tilfælde, hvori en saadan kan angribes, naar den er kommen istand paa lovformelig maade (ellers er den ugyldig), er det før nævnte, hvor høiesteret finder,

at den er bygget paa en urigtig retsbelærelse af lagmanden (§ 380), — noget, der faar saa meget større betydning, som en frifindende lagrettekjendelse fremkommer overalt, hvor blot 4 af de 10 lagrettemænd har besvaret skyldspørgsmaalet benegtende (jfr. den følgende §).

Ligeoverfor en fældende lagrettekjendelse har derimod loven i en dobbelt retning givet retten indflydelse, nemlig baade forsaavidt a) dens juridiske og b) dens faktiske grundlag angaar:

Ad a) Finder retten, at en rigtig forstaaelse af retsspørgsmaalene, sammenholdt med lagrettens svar, maa lede til frifindelse, kan den afsige frifindelsesdom (§ 357, sidste led). Er saaledes en person tiltalt for at have gjort sig skyldig i tyveri ved at formaa en beruset person til at give sig penge, og lagretten har besvaret skyldspørgsmaalet bekræftende, kan retten dog frifinde, naar den antager, at den nævnte handling ikke falder ind under lovens bestemmelse af begrebet tyveri (str.l. kap. 19 § 1). Om denne forstaaelse af loven er rigtig, vil da kunne prøves af høiesteret.

Ad b) Kommer retten til den overbevisning, at der ikke foreligger tilstrækkeligt bevis for, at tiltalte er skyldig i overensstemmelse med lagrettens kjendelse (retten finder det f. ex. ikke bevist, at det er tiltalte, som har forøvet tyveriet), kan den beslutte, at sagen skal behandles paanyt paa et senere lagmandsting (§ 358.) Ved denne fornyede behandling maa saavel retten (lagmanden og de to bisiddere) som lagretten beklædes af andre personer. Men ellers foregaar sagsbehandlingen paa samme maade som første

gang: alle beviser føres paanyt, der afsiges ny lagrettekjendelse, hvorved dog intet spørgsmaal maa forelægges lagretten, der sigter paa en strengere straf, end tiltalte vilde være bleven idømt, ifald den første lagrettekjendelse var tagen for gyldig (§ 359, sidste led). Bliver ogsaa den nye lagrettes svar fældende, kan retten dog, hvis den enstemmig kommer til den overbevisning, at beviset er utilstrækkeligt til at fælde tiltalte, afsige frifindelsesdom. Kommer den enstemmig til den overbevisning, at tiltalte er skyldig i en mindre forbrydelse (lagretten har f. ex. fældet tiltalte for indbrudstyveri, retten finder vel tyveriet, men ikke indbrudet bevist), afsiger den dom i overensstemmelse hermed.

Den saaledes afsagte frifindelsesdom kan ikke paa-ankes eller angribes uden paa grund af rettergangsfeil eller feilagtig anvendelse af loven.

§ 31.

Særlig om lagrettens raadslagning og afsigelsen af dens kjendelse.

Om lagrettens raadslagning og stemmegivning har loven i §§ 348 og 351 givet endel regler, der kan sammenstilles saaledes:

1) Den skal foregaa i enrum. Udelukket er saaledes den i England hyppige fremgangsmaade, at lagretten paa stedet i selve retssalen afsiger sin kjendelse. Loven udtaler ikke udtrykkelig, om lagrettemændene tillige er pligtige at hemmeligholde, hvad der foregaar i raadskammeret (f. ex. hvorledes denne eller hin har

stemt). Men dette maa antages at have været lovens forudsætning, hvilket navnlig flyder af forbudet i § 352 mod stemmetallets angivelse i kjendelsen*).

2) Der skal afstemmes over spørgsmaalene i den orden, hvori de er stillede.

3) Stemmegivningen skal foregaa ved navneopraab (ikke blot ved haandsoprækning el. lign.) i den orden, hvori lagrettemændene er udtrukne.

4) En for tiltalte ugunstig besvarelse af spørgsmaalene maa, medmindre de kun angaar tilværelsen af skjærpende eller formildende omstændigheder i almindelighed, afgives med mindst 7 stemmer**). Og herved skal de frifindende stemmer sammenlægges uden hensyn til deres begrundelse (§ 251, sidste led). Om saaledes 2 af lagrettemændene besvarer skyldspørgsmaalet benegtende, fordi de ikke anser det bevist, at det er tiltalte, der har forevet handlingen, to andre vel anser dette fuldt bevist, men antager, at der forelaa nødværge, bliver tiltalte fri.

Af de her nævnte regler kan alene de under 1 og 4 omhandlede ansees ueftergivelige: Er ingen afstemning foregaaet (men udfaldet f. ex. bestemt ved lodkastning), eller er den ikke foregaaet hemmelig, eller er ikke de fornødne stemmer afgivne for det i kjendelsen anførte resultat, er lagrettekjendelsen ugyldig. Derimod

*) Jfr. forøvrigt Getz og Hagerup § 348 note 1.

***) Den engelske regel er, at enhver jurykjendelse — hvad enten den er frifindende eller fældende — maa være enstemmig. Opnaaes ikke enighed, maa sagen behandles for en ny jury.

er de øvrige regler ordensforskrifter, hvis haandhævelse er overladt lagrettens egen samvittighed*).

Det svar, der udkommer ved stemmernes sammen-tælling, skal af lagrettens ordfører paategnes hvert af spørgsmaalene og underskrives af ham tilligemed de to først udtrukne lagrettemænd (§ 352). Tillige skal stemmetallet angives saavidt, at deraf kan sees, om fornøden majoritet er opnaaet, men heller ikke videre (§ 352, 2det punktum). Et bekræftende svar paa spørgsmaalet, om tiltalte er skyldig i den forbrydelse, hvorfor han er tiltalt, vil saaledes lyde: «Ja med mere end 6 stemmer». Et bekræftende svar paa spørgsmaal om skjærpendinge omstændigheder i almindelighed (eller et be-negtende svar paa spørgsmaal om formildende omstæn-digheder) vil lyde: «Ja (nei) med mer end halvdelen af stemmerne».

Viser lagrettens kjendelse sig ikke at opfylde lovens forskrifter, eller er den uklar eller selvmodsigende, hvilket især kan være tilfældet, naar lagretten har gjort tilføielser til sit svar (se foran side 84), kan retten, hvis ikke feilen paa stedet kan berigtiges, paalægge lagretten paany at trække sig tilbage til raadslagning og afstemning (§ 354). Dette paalæg er lagretten forpligtet til at efterkomme. Angaar feilen blot formen (mangel paa en underskrift, paa angivelse af stemme-tallet el. lign.), kan lagretten ikke foretage nogen for-andring af indholdet. I modsat fald er den i ingen henseende bunden ved sin tidligere afgjørelse (§ 355).

*) Jfr. Getz og Hagerup § 351 note 1.

b) For meddomsret.

§ 32.

Ved meddomsret begynder retsmødet med, at domsmændene edfæstes (se § 372). Derefter paaraabes den første sag, der er berammet til foretagelse i mødet, tiltalebeslutningen oplæses, tiltalte spørges om personalia og, om han erkjender sig skyldig, og vidnerne opraabes. Umiddelbart derefter tager bevisførelsen sin begyndelse, og naar denne er afsluttet, holder parterne sine foredrag og nedlægger sine paastande. Begge disse led i forhandlingen foregaar efter de samme regler som fremstillet for lagmandsretterne, alene med den forskjel, at forhandlingen foregaar underet for skyldspørgsmaalets og straffespørgsmaalets vedkommende. Dog kan domstolen tillade, at skyldspørgsmaalet forhandles særskilt, hvor dette i indviklede sager antages at ville lette oversigten (§ 374, 3die led).

I ethvert tilfælde skal der ved domsafsigelsen, der maa ske paa stedet eller senest 3 dage efter forhandlingens tilendebringelse (§ 375), afstemmes særskilt over skyldspørgsmaalet (§ 165). Rettens raadslagning saavel som afstemning sker for lukkede døre. Formanden leder forhandlingen og samler stemmerne, der (ogsaa for formandens vedkommende) afgives i den orden, som ved lodtrækning bestemmes. I henhold til stemmegivningens resultater forfatter formanden dommen og, hvis intet andet bestemmes, ogsaa dens begrundelse (§ 163).

II. Retsmidlerne.

§ 33.

Anke til høiesteret*).

I. Ved anke eller appel forstaaes et retsmiddel mod de af en domstol i første instans afsagte afgjørelser, hvorved disse undergives prøvelse af en høiere instans. Efter loven er imidlertid anke ikke anvendelig ved alle afgjørelser, men kun ved domme (d. e. afgjørelser, hvorved tiltalte frifindes eller domfældes, jfr. § 167) samt ved de beslutninger, hvorved lagmandsretten henviser en sag til og behandling ved et nyt lagmandsting (se foran side 90).

Som før berørt (side 17) er det uforeneligt med en mundtlig rettergang, at det, der har været det faktiske grundlag for dommen i første instans (bevisspørgsmaalet), kan underkastes nogen sand prøvelse. Man kan derfor som en almindelig regel udtale, at anke aldrig kan grundes paa, at den underordnede rethar taget fejl i henseende til bevisets bedømmelse**). Tilbage staar da prøvelse af A) rettergangsreglernes overholdelse og B) retssætningernes anvendelse.

A) Rettergangsfeil kan være: at sagen ikke, er anlagt for rigtig domstol, at tiltalte ikke har faaet fornødent varsel, at tiltalte ikke har havt forsvarer,

*) Lovens 27de kapitel.

***) Til det aller yderste korrekt er denne sætning ikke. Et tilfælde, hvor anke kan bygges ogsaa paa faktiske grunde, fremgaar af det hos Getz og Hagerup side 270 under nr. 4 anførte.

at lagrettemænd eller domsmænd ikke har været lovlig valgte eller har været inhabile, at spørgsmaalene til lagretten ikke har været rigtig affattede, at lagrettens kjendelse ikke er istandbragt paa lovlig maade, o. s. v. Om enkelte af disse feil bestemmer § 393, at de altid maa lede til sagsbehandlingens ugyldighed, hvoraf da følgen er, at sagen henvises til ny behandling for vedkommende domstol. Om de andre feil heder det, at de alene kan komme i betragtning, naar det findes sandsynligt, at de har virket bestemmende paa dommens indhold.

B) Med hensyn til feilagtig anvendelse af retssætninger stiller forholdet sig noget forskjellig a) for domme, afsagte af meddomsretten og forhørsretten, og b) for lagmandsretssager.

Ad a) I de førstnævnte kan saavel skyldspørgsmaalet som straffespørgsmaalet i enhver retning angribes gjennem anke, naar derved kun ikke bestrides, hvad dommen har fastslaaet med hensyn til beviset (§ 380 jfr. § 401). Dette gjælder lige meget, hvad enten dommen er fældende eller frifindende. Har saaledes meddomsretten frifundet en for tyveri tiltalt person, fordi den finder, at alt det, tiltalte har gjort, er at formaa en beruset person til at give sig penge, og fordi den ikke anser dette som tyveri i juridisk forstand*), kan paatalemyndigheden appellere denne dom til høiesteret, hvis det kun er meddomsrettens juridiske betragtninger, hvis rigtighed den bestrider. Hvis den derimod

*) Jfr. foran side 90.

var uenig med denne i, at tiltalte alene havde faaet pengene ved at overtale disses berusede eier til at give sig dem, kunde ikke appel anvendes, men fornyet behandling for lagmandsret efter de i næste § fremstillede regler.

Finder nu høiesteret i et tilfælde som det nævnte, at meddomsrettens forstaaelse af loven er urigtig, kan den gjøre et af to: Hvis den finder, at de faktiske omstændigheder, som i domsbegrundelsen er angivne, er tilstrækkelige til, at den deraf kan bedømme tiltaltes forhold, afsiger den selv dom (fælder tiltalte for tyveri til den eller den straf). Finder den derimod ikke de i denne indeholdte oplysninger tilstrækkelige (man erindre, at høiesteret ikke faar sig forelagt nogen protokolgjen-givelse af vidneprov etc.), ophæver retten den afsagte dom; og en ny forhandling og ny dom, der da altid er bunden ved høiesterets opfatning (§ 397), maa foregaa (§ 396).

Ad b) I lagmandsretssager kan ankegrundes paa (§ 380*):

1) At retten ved at opstille spørgsmaalene for lagretten er gaaet ud fra en urigtig retsopfatning.

2) At en fældende lagrettekjendelse til skade for tiltalte hviler paa en urigtig retsopfatning (jfr. foran side 90).

3) At en lagrettekjendelse i et punkt, der er til gunst for tiltalte, hviler paa en urigtig retsbelærelse af lagmanden (jfr. foran side 81 og 89). Derimod

*) Jfr. Getz og Hagerup § 380 note 2.

kan iøvrigt ikke en retsvildfarelse af lagretten til gunst for tiltalte angribes ved appel.

4) Rettens frifindelse af juridiske grunde (foran side 90) eller af efterfølgende straffeudelukkelsesgrunde som præskription o. lign. (foran side 89 under 2).

5) Rettens straffeudmåling, forsaavidt de om straffens fastsættelse givne lovregler er feilagtig anvendte (f. ex. dødsstraf anvendt for en forbrydelse, for hvilken loven ikke har sat denne straf), eller at der er et aabenbart misforhold mellem forbrydelsen og straffen (at denne er uforholdsmæssig høj eller uforholdsmæssig lav); se § 395.

I de under 1 og 3 nævnte tilfælde maa høiesteret, hvor den finder anke begrundet, henvise til ny sagsbehandling med ny lagrettekjendelse. I det under 2 nævnte tilfælde vil høiesteret paa samme maade som lagmandsretten (foran side 90) kunne frifinde. I det under 4 og 5 nævnte tilfælde kan lagrettekjendelsen opretholdes, og kun rettens afgjørelse bliver da at forandre, hvilket høiesteret, naar den finder sagen tilstrækkelig forberedt dertil, selv kan gjøre uden at foranledige nogen ny behandling (§ 396).

II. Anke kan benyttes saavel af tiltalte som af paatalemyndigheden. De i de ældre lovgivninger opstillede regler om, at bødedomme alene kunde appelleres, naar straffen havde en vis størrelse (*summa appellabilis*) er bortfaldne. For anke gjælder imidlertid visse frister (§§ 382, 383), hvis forløb medfører, at anke ikke kan antages, medmindre den ankende sandsynlig-

gjør, at den kjendsgjerning, der begrunder anke, først senere er bleven ham bekjendt, eller at han af andre grunde, der ikke er ham tilregnelige, har oversiddet fristen (§ 384).

Ankeerklæring indsendes gennem paatalemyndigheden til høiesterets kjæremaalsudvalg, som afgjør, hvorvidt anken er betimelig erklæret og i andre henseender lovlig. I visse tilfælde kan udvalget selv afgjøre ankespørgsmaalet. Regelmæssig har det imidlertid at henvise sagen til prøvelse af høiesteret (§ 387).

§ 34.

Fornyet behandling ved høiere ret.*)

Sager, der er paadømte af meddomsretterne eller forhørsretterne, kan betingelsesvis — saavel af paatalemyndigheden som af tiltalte — indbringes for lagmandsretten til fornyet behandling. Begjæring om en saadan kan ikke grundes blot derpaa, at straffen er for høit eller for lavt ansat, heller ikke udelukkende derpaa, at loven er urigtig anvendt (§ 401). I sidste tilfælde er nemlig, som i foregaaende § paavist, anke til høiesteret det anvendelige retsmiddel. Sin hovedanvendelse vil saaledes den fornyede behandling faa, hvor meddomsrettens bedømmelse af beviset for tiltaltes skyld antages urigtigt.

Politisager og sager, hvor strengere straf end bod ikke kan idømmes, kan ikke tages under fornyet be-

*) Lovens 28de kap.

handling ved høiere ret, medmindre høiesterets kjæremaalsudvalg finder grund dertil (§ 400, 2det led). Begjæringen er bunden til de samme frister som anke (§ 402).

Sagen bliver ved den fornyede behandling at betragte ganske som en ny sag, uden at det har nogen som helst indflydelse, at den tidligere har været paadømt: de samme vidner o. s. v. maa, saafremt de endnu kan have, møde og forklare sig paanyt (§ 404).

§ 35.

Kjæremaal. *)

Mod retslige forføininger, der ikke gaar ud paa, at tiltalte domfældes eller frifindes (eller at en lagmandsretssag skal behandles ved nyt lagmandsting), kan kjæremaal anvendes (§ 407). Ser vi hen til, hvilke afgjørelser der er underkastede dette retsmiddel, finder vi for det første kjendelse, hvorved en domstol erklærer ikke at kunne antage en sag til paadømmelse paa grund af formelle mangler (afviser den). Dernæst en hel række kjendelser under sagens gang: beslutning om beslag, ransagning, varetægtsarrest, om et vidnes pligt til at forklare sig, om udsættelse af sagens behandling, om fjernelse af tiltalte fra retsmødet, om ansvar for vidner, lagrette- og domsmænd eller parter, om forkastelse af en jurymand eller dommer, o. s. v.

*) Lovens 29de kapitel.

Kjæremaalet forebringes for det før (side 28) omtalte kjæremaalsudvalg, bestaaende af 3 af høiesterets medlemmer. Sagen afgjøres der efter referat af en inden udvalgets midte valgt ordfører, uden at parterne behøver at møde.

§ 36.

Gjenoptagelse*).

Hvis i en lagmandsretssag A. og B. har været tiltalte for en forbrydelse, som kun en af dem har kunnet begaa, og A. er bleven fældet, B. frifunden, saa vil der i de almindelige regler om anke ikke findes noget middel til at faa denne dom forandret, selv om B. senere afgiver fuldt troværdig tilstaaelse om, at han er den skyldige: B. vilde, om man intet andet retsmiddel havde, være fri, A. kunde alene hjælpes ved benaadning. For saadanne tilfælde er den i lovens 30te kapitel omhandlede gjenoptagelse bestemt, en institution, der var ukjendt i vor ældre ret. Den finder sted ligeoverfor en ved upaaanket dom af anden ret end høiesteret***) afsluttet sag.

De nærmere betingelser findes angivne i §§ 414 og 415. Der maa foreligge enten et strafbart forhold med hensyn til den ældre sagsbehandling (benyttelse af falske dokumenter, falske forklaringer af vidner,

*) Lovens 30te kapitel.

**) For høiesterets vedkommende antoges grundlovens § 90 at være til hinder for gjenoptagelse. Denne § lyder: «Høiesteretsdomme kan i intet tilfælde paaankes eller underkastes revision».

strafbart forhold af retspersonalet), eller der maa være fremkommet nye kjendsgjæringer eller nye beviser, som synes egnede til at bevirke frifindelse eller anvendelse af en mildere straffebestemmelse, eller som gjør det utvilsomt, at han har begaaet en forbrydelse, for hvilken han er frifunden, eller en væsentlig større forbrydelse end den, hvorfor han er dømt. Om betingelserne for gjenoptagelse er tilstede, afgjøres af den domstol, der før har dømt i sagen. Og den nye behandling foregaar for denne (§§ 416 og 418). Der er intet til hinder for, at sagen under denne kan faa samme udfald, som under den ældre sag, hvis nemlig retten, tiltrods for de nye oplysninger, dog ikke finder beviset tilstrækkeligt til at fravige den ældre dom i den ene eller anden retning.

III. Straffefuldbyrdselsen *).

§ 37.

Straffeprocessens sidste afslutning danner dommens fuldbyrdselse. Inden dommen kan fuldbyrdes, maa den være endelig (§ 473), d. e. den maa ikke længer kunne angribes ved anke eller begjæring om fornyet behandling. Ogsaa benaadningsansøgning opholder fuldbyrdselsen (§ 473, 2det led). Derimod stanses ikke denne ved begjæring om gjenoptagelse, medmindre retten bestemmer det modsatte (§ 420).

Naar anden straf end paa formue skal fuldbyrdes, paaligger iværksættelsen heraf paatalemyndigheden (§ 479,

*) Lovens 38te kapitel.

1ste led). Inddrivelse af bøder, procesomkostninger og omkostningsansvar sker derimod som hidtil gennem fogden (eller i visse tilfælde lensmanden). Opstaar der under straffefuldbyrdelsen tvist om dommens fortolkning o. lign. mellem paatalemyndigheden og domfældte, bliver spørgsmaalet paa domfældtes begjæring at forelægge stedets ret eller den ret, som tidligere har dømt i sagen, til afgjørelse (§ 481).

Forevrigt hører reglerne om den maade, hvorpaa straf fuldbyrdes (saaledes om strafanstalterne o. lign.), ikke til processen og behandles derfor ikke i straffe-procesloven. Kun om følgende punkter har den nye lov her givet bestemmelser:

1) For dødsstraffens vedkommende anordner loven bl. a., at den skal fuldbyrdes i et omsluttet rum (saakaldet intramuran henrettelse) med faldøxe (§ 476).

2) Om frihedsstraffen bestemmer loven, at den tid, som domfældte har tilbragt i varetægts-arrest efter dommens afsigelse, uafkortet skal medregnes, medmindre han selv har foranlediget opholdet (§ 475)*).

3) Om bøder har loven i § 477 den bestemmelse, at de bortfalder ved den domfældtes død. Den samme § havde ogsaa en bestemmelse om ubetalte bøders overgang til fængselsstraf, hvilken imidlertid nu er afløst

*) Om varetægtsarrest før dom haves kun den almindelige bestemmelse i straffelovens kap. 6 § 2 om, at den skal tages i betragtning ved straffens udmaalning.

af den almindelige straffelovs 2—26 (jfr. l. 29de juni 1889), der lyder: «Bøder, som ikke erlægges, overgaar til fængselsstraf, forsaavidt den domfældtes formuesomstændigheder eller livserhverv vilde lide føleligt skaar ved deres inddrivelse. — —»

Ligesom loven har indført erstatning for varetægtsarrest, der er overgaaet uskyldige (jfr. foran side 66), saaledes har den ogsaa (se § 469, 1ste led) indført erstatning for straf, der er fuldbyrdet mod nogen, som ved dom bliver frifunden (altsaa i tilfælde af gjenoptagelse), medmindre sigtede ved tilstaaelse eller paa anden maade ved eget forsætligt forhold har fremkaldt den fældende dom (§ 470).

6te kapitel.

Private straffesager.

§ 38.

Som forklaret i § 10, har den nye lov bibeholdt adgangen til privat forfølgning af forbrydelser under de der nævnte betingelser. Tidligere behandlede en privat straffesag væsentlig i de samme former som f. ex. en gjældssag. Nu bestemmer imidlertid § 423, 2det punktum udtrykkelig, at de om offentlige straffe-

sager gjældende regler skal befølges, forsaavidt det er muligt og intet andet særskilt er bestemt.

Ogsaa for de private sager kan der skjelnes mellem forundersøgelsen og hovedforhandlingen.

Hvad forundersøgelse i private sager angaar, har loven indført den fra vor ældre ret afvigende regel, at den fornærmede ogsaa i en rent privat sag (f. ex. om en æresfornærmelse) kan begjære forhør optaget, hvorved imidlertid retten i enhver henseende prøver, hvorvidt der er grund dertil (§ 425 i slutningen). Retslig forundersøgelse (jfr. foran side 70) kan sagsøgeren ikke begjære i sager, som føres for meddomsret, medens han paa den anden side ligesaalidt som paatalemyndigheden (jfr. foran side 71) kan reise sag for lagmandsret uden retslig forundersøgelse (§ 426). Hertil knytter sig den videre forskrift, at retten, naar den i disse sager slutter forundersøgelsen, ved kjendelse afgjør, hvorvidt sag skal tilstedes (§ 427). Det beror saaledes ikke paa den privates vilje alene, om han skal kunne anlægge sag for lagmandsret.

Den nævnte kjendelse træder i tiltalebeslutningens sted (§ 427, 2det punktum). Meddomsretssager indledes ved stevning som i civile sager (§ 427, 2det led). I de tilfælde, hvor paatalen er udelukkende privat, maa sagsøgeren prøve forligsmægling (§ 430, 1ste led). Selve hovedforhandlingen er mundtlig og foregaar ganske paa samme maade som fremstillet i §§ 29 og 32, kun at sagsøgeren indtager paatalemyndighedens stilling (§ 423 jfr. § 424). Til sagens udførelse i lagmandsretssager maa sagsøgeren antage en

sagfører (§ 428). Med hensyn til bevisførelsen i private straffesager mærkes følgende forskrifter:

- 1) Sagsøgeren kan blot med rettens samtykke optage thingsvidner udenfor hovedforhandlingen (§ 425).
- 2) Stillingen som privat sagsøger er (i modsætning til, hvad der gjælder i civile sager) ikke til hinder for, at man kan optræde eller føres som vidne (§ 437).
- 3) Den ældre rets regler, om at adgangen til at føre vidner om fornærmelige ytringer tabes efter en vis tids forløb, er bortfaldne*).
- 4) I sager, der udelukkende er privat paatale undergivne, paaligger det ikke dommeren paa embeds vegne at drage omsorg for sagens oplysning (§ 430, 2det led).

Fornyet behandling af en privat meddomsretssag ved lagmandsret kan sagsøgeren altid kun anordne med kjeremaaludvalgets samtykke (§ 432, sidste led og 436, 1ste led).

Ved udførelse af anke til høiesteret maa den ankende part altid antage en høiesteretsadvokat (§ 432, 2det punktum, § 436, 3die punktum).

7de kapitel.

Omkostninger i straffesager og deres udredelse.

§ 39.

Omkostninger vil i en straffesag kunne paadrages a) det offentlige, b) den private sagsøger, c) tiltalte.

Ad a) Det offentliges omkostninger i an-

*) Jfr. Getz og Hagerup side 100.

ledning af strafferetspleien bestaar dels i faste, aarlige udgifter, der bliver at udrede uden hensyn til straffesagernes tal (gager til de i strafferetspleien deltagende faste embeds- og bestillingsmænd, udgifter ved leie eller opførelse af faste retslokaler), dels i en række omkostninger, der paadrages ved og udredes i anledning af den enkelte straffesag. Saadanne kan være: 1) Reisegodtgjørelse til dommere (indbefattet domsmænd), retsskrivere og lagrettemænd (jfr. §§ 483 og 484). 2) Do. for vidner og sagkyndige (§§ 485—487, 489—490). 3) Do. for paatalemyndighedens tjenestemænd (§§ 483 og 484) og for aktorer og offentlige forsvarere (lov 3 juni 1874 § 2, tredje klasse og § 19, femte klasse). 4) Salarier til tjenestemænd, der ikke er fast lønnede, navnlig aktorer i meddomsretssager (§ 81) og offentlige forsvarere (§ 111). 5) Salarier til sagkyndige (§ 199) og erstatning til vidner for tabt arbejdsfortjeneste (§ 488). 6) Godtgjørelse for retslokale, forsaavidt dette leies for den enkelte leilighed.

Den, der er domfældt i en straffesag, har at udrede erstatning til det offentlige for de under 2—5 omhandlede udgifter, ligesom ogsaa for sagens udførelse fra paatalens eller forsvarrets side af en hertil fast lønnet tjenestemand (§ 451 jfr. 453). Denne erstatning bliver imidlertid ikke at udrede efter specificeret regning, men bestemmes i dommen til en rund sum, hvorved beløbet skal afpasses efter billighed, saa at det ikke kommer til at staa i fremtrædende misforhold til domfældtes skyld og vilkaar (§ 452). Omkostninger, der er paadragne ved anvendelse af retsmidlerne,

bliver dog kun da at paalægge den domfældte, naar de enten har ledet til et for ham ugunstigere resultat eller er anvendte efter hans begjæring og ikke har ledet til forandring til hans fordel (§ 451).

Ad b) Den private sagsøgers omkostninger vil bestaa i retssportler *), udgifter til vidner og sagkyndige samt til nødvendig sagførerbistand, hvortil kan komme mere tilfældige udgifter som reiseudgifter for ham selv, porto, betaling for udskrifter o. lign. Ogsaa disse kan kræves erstattede af den domfældte (§ 451).

Er der tale om en sag, hvor det offentlige har negtet sin medvirkning, uagtet offentlig paatale var mulig, skal sagsøgeren, hvis instevnte domfældes, tilkjendes erstatning af statskassen for have nødvendige sagsomkostninger, og domfældte bliver da at ilægge omkostningsansvar til det offentlige (§ 457).

Ad c) Sigtedes udgifter kan bestaa i: 1) Udlæg til hans forsvar (godtgjørelse til hans private forsvarer, udlæg til vidner eller sagkyndige, der af ham privat er indstevnte, jfr. foran side 50 og 76). For disse udlæg skal retten tilkjende ham erstatning, naar sagen ender med frifindelse eller forfølgningen hæves uden dom (§ 455). I private straffesager sker undtagelse herfra, naar indstevnte findes at have givet rimelig anledning til søgsmålet (§ 455, sidste led). 2) Reiseudgifter eller væsentligt velfærdstab (f. ex. ved at han har maattet forsømme sin forretning). Disse kan i de samme tilfælde erstattes, saafremt de har været usædvanlige

*) Jfr. Getz og Hagerup side 325.

eller i forhold til hans vilkaar betydelige (§ 455, 2det punktum).

Foruden de forannævnte erstatningskrav har det offentlige eller den private, der i en straffesag er paa draget omkostninger, krav paa erstatning af den, der ved sin retsstridige handling eller grove uagtsomhed har forvoldt omkostningerne, f. ex. et vidne, der ved retsstridig udeblivelse har forvoldt, at et retsmøde spildes og en ny forhandling maa foretages o. lign. (§ 456).

Indhold.

	Side.
<i>1ste kapitel. Indledning.</i>	
§ 1. Lovens omraade	1
§ 2. Lovens ledende principer	2
Anklage- og undersøgelsesprincip	3
Mundtlighed og skriftlighed	12
Rettergangens offentlighed	18
Fagdommere og lægdommere	19
§ 3. Reformens historie	21
<i>2det kapitel. De til deltagelse i strafferetspleien kaldede personer.</i>	
A. Domstolene.	
§ 4. De forskjellige straffedomstole	27
§ 5. Sagernes fordeling mellem de forskjellige straffedomstole. Retskredsene. Værne-thing	29
§ 6. Tid og sted for rettens holdelse	32
§ 7. Lagrette- og domsmænd	33
§ 8. Retsskrivere og retsprotokoller. Retsvidner	38
B. Anklagens repræsentanter.	
§ 9. Den offentlige paatalemyndighed	40
§ 10. Den fornærmede	42
C. Sigtede og hans forsvar.	
§ 11. Sigtede	45
§ 12. Sigtedes forsvar	47
<i>3die kapitel. Bevis i straffesager.</i>	
§ 13. Fri og bunden bevisbedømmelse	48
§ 14. Parternes og rettens forhold til samlingen af beviserne	50
§ 15. Bevisets umiddelbarhed	52

	Side.
§ 16. Vidner	54
§ 17. Sagkyndige	57
§ 18. Retslig granskning	59
<i>4de kapitel. De strafferetslige tvangsmidler.</i>	
§ 19. Beslag	60
§ 20. Ransagning	61
§ 21. Paagribelse og fængsling	63
§ 22. Heftelse af sigtedes gods	66
<i>5te kapitel. Straffeforfølgningens enkelte led.</i>	
§ 23. Oversigt	67
I. Straffeforfølgningen i første instans.	
A. Forundersøgelsen.	
§ 24. Efterforskning og retslig forundersøgelse	69
B. Straffesags paadømmelse af forhørsret uden tiltalebeslutning. § 25	72
C. Vedtagelse af straf. § 26	73
D. Tiltalebeslutningen. § 27	74
E. Forberedelsen til hovedforhandlingen. § 28	75
F. Hovedforhandlingen.	
a) For lagmandsret.	
§ 29. Forhandlingens gang	77
§ 30. Særlig om forholdet mellem retten og lagretten	83
§ 31. Særlig om lagrettens raadslagning og afsigelsen af dens kjendelse	91
b) For meddomsret. § 32	94
II. Retsmidlerne.	
§ 33. Anke til høiesteret	95
§ 34. Fornyet behandling ved høiere ret	99
§ 35. Kjæremaal	100
§ 36. Gjenoptagelse	101
III. Straffefuldbyrdsen. § 37	102
<i>6te kapitel. Private straffesager.</i> § 38	104
<i>7de kapitel. Omkostninger i straffesager og deres udredelse.</i> § 39	106

Af **Fr. Hagerup** er tidligere følgende bøger udkomne:

Bør grundbøgerne tillægges offentlig troværdighed? 1,00.

Om jury. 0,40.

Om køb og salg. 2den udgave. 2,50, ib. 3,00.

Om tradition som betingelse for overdragelse af eiendomsret til løsøre 1,60.

Om ægtefællers arveret. 0,50.

Den norske panteret. 10,00. ib. 11,60.

Den europæiske folkeret af prof. dr. F. v. Holtzendorf, oversat af Fr. Hagerup. 2,40. ib. 3,00.

Lov om rettergangsmaaden i straffesager af 1ste Juli 1887, udgiven med oplysende anmærkninger og henvisninger af B. Getz og Fr. Hagerup. Ib. 6,50, interfol. 8,50. (F. t. udsolgt.)

343.1(481)

H12a

**Utenriksdepartementets
Bibliotek**

Depotbiblioteket

77sd 17 885

